

Herinneringen aan Jan Terlouw

Door Evert du Marchie van Voorthuysen, 2025

Fragmenten uit Evert's dagboek

Zomer 2004 ben ik samen met Paul Metz actief met lobbyen voor de CSP technologie, de zonnespiegelcentrales. Op aanraden van mijn oude vriend James Kuipers nemen we per email contact op Jan Terlouw, net als ik fysicus, en met een indrukwekkende maatschappelijke carrière. Terlouw zit op dat moment in de Eerste Kamer (voor D66) en is bestuursvoorzitter van het Energie Centrum Nederland (ECN). Na een uitvoerige mailwisseling, waarbij ook Ton Hoff, directeur van het ECN, betrokken is, komt een gesprek tot stand. Op 2 september 2004 zijn Paul Metz en ik op bezoek in Jan Terlouw's schitterend gelegen woning in Twello. We zitten op het terras, Jan wijst naar een paar koeien in de verte,
"Daar staan mijn koeien."

"Hoe gaat het dan met melken, doet u dat zelf?"

"Nee, dat doen de kalveren. Ik laat er ieder jaar een poosje een stier bij."

Op mijn verzoek signeert Jan het boek "Koning van Katoren" van mijn zoon Han.

Terlouw is door de voorbereidende mailwisseling en het huidige gesprek volledig overtuigd geraakt van het belang van CSP. Hij zegt een beetje beschaamd, dat hij de technologie tot voor kort niet kende, en dus ook niet op de hoogte was van het bestaan van de Californische CSP-centrales (350 MW samen) die al meer dan 10 jaar staan te draaien. En dat er een technologie is die veel goedkopere zonnestroom levert dan de bekendere foto-voltaische zonnepanelen (PV).

Dat CSP alleen rendabel is in landen met een zonnig klimaat is van minder belang. Het klimaatprobleem is een mondiaal probleem, en kan dus prima op mondiale schaal opgelost worden, in een goede internationale samenwerking.

Welke invloedrijke personen zouden we kunnen inschakelen? Er vallen namen als Pieter Winsemius en Herman Wijffels. En natuurlijk de huidige minister van economische zaken, Laurens Jan Brinkhorst (ook D66).

JT: "Brinkhorst, hoewel jurist, is erg intelligent en pikt beta-informatie snel op."

Jan Terlouw krijgt nu door ons een nieuwe oplossing aangereikt voor het klimaatprobleem. Een technische effectieve oplossing, en zoals een goed fysicus betaamt zal hij deze oplossing serieus nemen en ondersteunen. En zoals een bezielde politicus betaamt zich vanaf heden volop hiervoor inzetten.

Op het landelijk congres van D66 in Arnhem op 20 november 2004 was een sessie over duurzame energie met als sprekers prof. Wim Turkenburg (Utrecht, wetenschappelijk directeur van het Copernicusinstituut voor duurzame ontwikkeling en innovatie), prof. Gijs van Kuik (Delft, hoogleraar windenergie), Minister Brinkhorst, en D66 kamerlid Boris van der Ham (o.a. duurzame energie). Vooraf zijn door James Kuipers CSP-brochures verspreid. Van Kuik geeft veel informatie over de kosten van wind en fossiel.

Turkenburg geeft een exposé van de technische mogelijkheden: rendementsverbeteringen en bezuiniging (een factor 4 te winnen), zonne-energie (alleen PV), wind, biomassa: vooral importeren. Maar ook steenkool in combinatie met CO₂-opslag en kernenergie.

Brinkhorst zegt dat energie en duurzame energie internationaal, dus Europees geregeld moet worden. Volgende week is de Europese Energieraad onder zijn voorzitterschap.

Van der Ham stelt dat we het hobbyisme moeten verlaten, met kleinschaligheid komen we er niet. We moeten internationaal optreden. Hij spreekt met vuur en gedrevenheid.

Bij de discussie vraag ik direct het woord, maar eerst krijgen anderen het woord met wat detailvragen over wind. Dan ben ik aan de beurt, ik krijg een draadloze microfoon in de hand, ga een beetje opzij staan, zodat ik afwisselend naar de tafel en naar de zaal kan kijken, en zeg ongeveer het volgende:

We zijn hier met een politieke partij om te besluiten hoe we over een halve eeuw de energievoorziening kunnen organiseren zonder kolen, olie of gas. Daartoe zijner twee wetenschappers uitgenodigd. Prof. Turkenburg heeft ons een overzicht gegeven van allerlei technieken, maar de meest belovende achterwege gelaten. In Californië staan al sinds de jaren 80 zonthermische centrales die met gekromde spiegels de zonnestrallen concentreren op de stoomketel van een gewone centrale, de CSP technologie. Zonne-energie heeft een enorme potentie en zonne-energie in de zonnige landen kan de hele wereld van energie voorzien. CSP is al redelijk goedkoop, en binnen 10 jaar kunnen zonthermische centrales goedkoper leveren dan oliecentrales met olie van 25 dollar/vat. Mijn vraag aan prof. Turkenburg is nu: “Waarom heeft u het publiek hiervan in het ongewisse gelaten?”

en tot mijn verbazing krijg ik applaus. De mensen die klappen moeten de brochure net hebben doorgekeken, of er anderszins al weet hebben gehad van CSP. Maar misschien was mijn verhaal direct al overtuigend. Achteraf hoor ik van James dat hij het applaus heeft ingezet, en misschien tegelijkertijd Jan Terlouw ook.

Het antwoord van Turkenburg:

“Het is niet waar dat ik CSP veronachtzaam, in een belangrijk rapport in 2000 voor de Verenigde Naties heb ik het genoemd. Maar ik had van de organisatie begrepen dat het vandaag vooral over Nederland zou gaan, en CSP is van geen enkel Nederlands belang.”

Het klopt dat CSP-centrales in Nederland nooit rendabel zullen worden, want het is hier meer dan de helft van de tijd bewolkt. Maar invoer van elektriciteit uit zonnecentrales in Zuid-Europa is wel van Nederlandse belang. In het licht van het door Brinkhorst en Van der Ham aangeduide internationale belang klinkt dit antwoord nogal ongeloofwaardig. Bovendien heeft hij zelf bij de biomassa gezegd dat het grootste deel geïmporteerd moet worden.

Ik sta te popelen om te repliceren, maar Jan Terlouw, die tijdens mijn betoog naast mij komt staan, fluistert mij in dat hij het nu overneemt. Jan vraagt het woord, krijgt dat als D66-coryfee natuurlijk onmiddellijk, en houdt een vlammend betoog voor CSP, noemt drie keer mijn naam als degene die het heeft aangezwengeld en die er verstand van heeft, zegt dat het geen technisch of onderzoeksprobleem is, maar nu een puur politiek probleem. Hij spreekt Brinkhorst hier direct op aan. Jan krijgt een flink applaus. Het is nu duidelijk dat CSP bij D66 volkomen op de kaart staat.

Brinkhorst zegt daarop dat het allemaal zeer interessant is, en dat hij zal onderzoeken hoe het precies zit.

Daarna zijn er nog wat andere vragen, weinig belangrijk. De CSP is het enige onderwerp dat de emoties heeft losgemaakt, en ik voel me zeer tevreden. Mede door het positieve optreden van Terlouw meld ik mij aan als lid van D66.

Op 3 februari 2005 zijn Paul Metz en ik opnieuw op bezoek bij Jan Terlouw in Twello. Tal van onderwerpen komen ter sprake, zoals het vinden van een directeur voor een op te richten Nederlandse zonne-energiemaatschappij, de NZEM, die CSP-centrales gaat bouwen in de woestijnlanden. Het organiseren van een seminarium/conferentie waarin CSP wordt gepresenteerd aan de politiek, de media en het bedrijfsleven. Plannen voor een Duurzame Energie Concours, Jan biedt aan om hier een bijdrage aan te leveren.

Jan meldt dat in zijn dagboek over de laatste maanden van 2004, dat in boekvorm verschijnt in april onder de naam “Herfstdagboek, Achter de barricaden”, CSP zal worden genoemd, en

de getoonde belangstelling van Brinkhorst voor dit onderwerp. In toevallige contacten maakt Jan reclame voor CSP, als het uitkomt in het gesprek.

Jan heeft verhalen over allerlei idiote brieven van wat hij noemt “gekken” of “relieuze fanatici”. Als bestuurder en volksvertegenwoordiger word je bestormd met informatie en door mensen die wat van je willen. Daarom is het helemaal niet zo vreemd dat mensen aan wie we brieven sturen niet reageren.

Jan oogt oud, zegt dat hij niet meer bestuurlijk bezig is, en dat zijn netwerk afbrokkelt. Hij is kritisch over wat hij wel doet en wat niet. “Als Jepma mij vraagt om een voordracht van 10 minuten te houden in parallelsessie 36, dan doe ik dat niet.” Een aanbod van een NOVA presentator om een commentaar te geven over een relletje over bijklussende commissarissen der koningin: “Ik laat u met een taxi ophalen en na afloop weer naar huis brengen” wees Jan af. Ik zeg: “Als het nu over zonne-energie was gegaan, dan was het anders geweest,” en dat beaamt Jan.

Jan vertelt dat dit voorjaar het 50-jarig bestaan van het ECN wordt gevierd, en dat Ton Hoff hem had gevraagd om in een voordracht een terugblik te geven. Jan reageerde met: “Daar heb ik geen zin in, maar ik wil wel een blik op de toekomst geven”, en dat kon Ton Hoff natuurlijk niet weigeren. Maar hij moet toen gedacht hebben: “O jee, dat gaat Jan natuurlijk weer zeuren over CSP.”

Woensdag 16 februari 2005

Er is veel te doen op de televisie en de kranten over energie en klimaat: de stemmen om toch maar weer meer kernenergie te doen nemen in kracht toe. Als mensen het hebben over duurzame energiebronnen praat nog steeds niemand over CSP, ook niet de mensen op de TV die mijn brochure gezien hebben, het is om uit je vel te springen. Ik bedenk dat er weer een persbericht moet komen, maar dan moet er ook nieuws zijn, dus een nieuwe actiegroep “Klimaataanpak Nu”, met als aanvoerder Jan Terlouw, en een concreet punt: Nederland moet een terrein van 30 km² afhuren in Marokko en daarop CSP-centrales door Nederlandse (of Europese) bedrijven laten bouwen.

Ik maak nog geen tekst voor het persbericht, maar mail het idee rond binnen de kerngroep van CSP-belangstellenden (James Kuipers, Huub Peters, Tom Blanken, GEZEN bestuur). James maakt zich zorgen of dit de Marokkanen niet rauw op het lijf valt en suggereert overleg met de Marokkaanse TREC leden, ik vraag de 4 Marokkaanse TREC leden om commentaar. (TREC is Trans-Mediterranen Renewable Energy Cooperation, waar ik lid van ben).

's Avonds bel ik met Jan Terlouw en met Folkert vd Woude. Ik besluit naar aanleiding daarvan om het persbericht toch maar minder concreet te maken: Nederland moet gaan samenwerken met een Noord-Afrikaans land.

Op de TV veel beelden over kernenergie vroeger en recenter, met Jan Terlouw 30 jaar geleden, en 10 jaar geleden en vorig jaar. Terlouw is niet principieel tegen kernenergie, Brinkhorst ook niet, maar de D66 kamerfractie wel. Op NOVA Boris vd Ham (D66 fractie) tegen een kernenergievoorstander: of Borselle na 2013 nog langer open mag zijn. Boris brengt verschillende keren duurzame energiebronnen ter sprake, en noemt zowaar twee keer zonthermische krachtcentrales, maar beide keren waren de anderen (Paul Witteman en de ander) hem al weer in de reden gevallen, dus het werd niet opgepikt, jammer. Maar het is al een hele vooruitgang. Ik typ het persbericht en laat het door Addie becommentariëren en corrigeren. Vlak voor het naar bed gaan lees ik in het hoofdartikel van de NRC dat

kernenergie het enige alternatief is voor de fossiele brandstoffen, dit schreeuwt om een ingezonden brief.

Dinsdag 22 maart 2005

Er is een politieke crisis, D66 minister Tom de Graaf krijgt niet de vereiste 2/3 meerderheid in de eerste kamer voor het uit de grondwet halen van de benoemde burgemeester. Hoofdschuldige: PvdA, die zich nu ontpopt als een regentenpartij, onder leiding van Ed van Thijn. Commentaar van Jan Terlouw op NOVA TV: er zijn andere kwesties die belangrijker zijn dan een gekozen burgemeester, zoals goed onderwijs, de zorg, de energievoorziening op de lange termijn, en dan weet ik dat hij aan CSP denkt.

Maandag 28 maart. 2005

We horen Jan Terlouw over de radio, EO, over geloofskwesties. Jan is domineeszoon, maar heeft geleidelijk aan het geloof verloren in zijn schooltijd. Hij noemt zichzelf agnostisch. Allemaal heel redelijk. Hij wordt alleen boos als er fanatisme in het spel is. De reformatie is volgens hem ontstaan uit kwaadheid over de wantoestanden in de RK kerk.

Maandag 25 april 2005

Ik bel met Jan Terlouw en bedank hem voor de 100 euro donatie voor de Stichting GEZEN. Hij heeft zelf Lubbers gevraagd als opvolger als voorzitter van de Raad van Toezicht voor het ECN, wegens zijn internationale opstelling. Ze hebben alleen nog maar met elkaar gebeld, niet "Met de benen op tafel" met elkaar gesproken. Jan heeft wel CSP al genoemd bij Lubbers. Het komt dus mooi uit dat Lubbers ook van Daey Ouwens over CSP gehoord heeft. Jan vertelt dat hij op verschillende vergaderingen als spreker CSP genoemd heeft, o.a. in Meppel voor 150 ondernemers. Op het duurzaamheidscongres dat D66 Groningen/Friesland/Drenthe willen organiseren wil Jan wel over CSP-politiek spreken, als ik de CSP-techniek voor mijn rekening neem. Op 2 april (het D66 congres in Den Haag) heeft Jan met Brinkhorst over CSP gesproken, waarna B iets zei in de trant van: "Misschien moet ik er toch eens met mijn ambtenaren over praten."

Donderdag 28 april 2005

Ik koop het boek van Jan Terlouw: Herfstboek, Achter de barricaden. De CSP wordt in een bladzij of 4 goed behandeld, mijn naam komt er een stuk of 5 keer in voor. Ik vermeld het boek op de GEZEN website.

Dinsdag 3 mei 2005

Ik maak het kasboek af en ik ontdek dat er nog maar 100 euro in kas zit. Ik schrijf een rondzendmail naar de 130 belangstellenden op mijn lijst met het verzoek om donateur te worden, ik heb nog maar 35 donateurs die overigens samen wel 1300 euro betaald hebben. In de mail beveel ik het boek van Jan Terlouw aan, en krijg daarvoor prompt een bedankje van Jan. Dat komt goed uit, want Wijffels, voorzitter van de SER houdt er mee op en wil iets nuttigs gaan doen voor de duurzaamheid, en Jan zou hem goed kunnen benaderen. Dat belooft Jan mij te gaan doen op het jubileumcongres van het ECN in het Kurhaus op 19 mei.

Donderdag 19 mei 2005

Ik ga naar het 50-jarig jubileum van het ECN, ik had Jan Terlouw gevraagd of ik een uitnodiging kon krijgen (Paul Metz was een beetje jaloers, want hij had er geen). En dat was een goede zet, ik word nu vriendelijk gegroet door Energy Valley baas Van der Werven. Ik zie oude (vage, want hoger geplaatste) kennissen zoals prof. Griessen (VU, waterstof) en prof. Frans Saris. En natuurlijk Jan Terlouw, die mij wel direct zei dat er geen discussies en vragen zouden zijn, alsof hij bang was dat ik dat verwacht zou hebben. Ik geef de brochure aan Wijffels en Lubbers.

Het was feestelijk, ik schat zo'n 200 mensen, presentatie door zangeres Hanneke Kappen, band, interview met Ton Hoff. Die spreekt de ambitie uit dat het ECN behalve het energie onderzoekscentrum van Nederland, ook het belangrijkste energieonderzoekscentrum van Europa moet worden. Wat een grootspraak denk ik dan. Er zijn veel mislukkingen van de kant van het ECN, dat blijkt wel uit de omvloerste omschrijvingen. Het grootste succes is de ultracentrifuge, indertijd gepushed door 1 bevlogen man: Kistemaker. Daarna interviews met Geert Verbong (historicus), rede van Brinkhorst en daarna van Jan Terlouw. Jan Terlouw sprak daar als aftredend voorzitter van de Raad van Toezicht een rede uit waarin hij de wetenschappers wees op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Binnen de wetenschap is twijfel gewenst en zelfs noodzakelijk. Maar ook als een wetenschapper niet voor 100%, maar slechts voor 99% zeker is van ongewenste ontwikkelingen, dient hij in duidelijke bewoordingen aan de bel te trekken en de politici te wijzen op noodzakelijke maatschappelijke veranderingen. Er is een forum o.l.v. Jan Terlouw en een forum o.l.v. Herman Wijffels, de voorzitter van de SER, die doet het goed. Hij stopt volgend jaar en wil zich dat aan de grote duurzaamheidsproblemen van de wereld wijden. Lubbers, de nieuwe voorzitter van de Raad van Toezicht (door Jan Terlouw gevraagd) houdt een wat ongeïnspireerde speech.

Ik heb van de dag van vandaag niet zo'n gunstige indruk. Het was een introvert feestje voor bobo's, ouwe jongens onder elkaar, elkaar op de borst kloppend. Maar weinig mensen tonen enige betrokkenheid met de enorme wereldproblemen. Iedereen is alleen maar geïnteresseerd in de eigen toko. Eigenlijk geldt dit ook voor het publiek van gisteren. De enige mensen die mij de indruk geven wel betrokken te zijn zijn Jan Terlouw, Herman Wijffels en Daan Dijk (Rabo).

Zaterdag 21 mei 2005 D66-congres Nijkerk

Vroeg op, om 8 uur wordt ik opgehaald door James, tijdens de rit vertel ik over Jordanië, Amsterdam en Scheveningen. We gaan naar het halfjaarlijks landelijk congres van D66, in de Hof van Holland in Nijkerk, een groot conferentiecentrum, het is vol, ik schat 2000 aanwezigen. Alle Groningse moties hebben een positief advies van het hoofdbestuur gekregen, wat betekent dat zij zijn aangenomen (behalve als er onverwacht oppositie uit de zaal komt, maar dat gebeurt niet). Ik draag het idee uit dat CSP een speerpunt in de komende verkiezing moet worden: Kennedy zei dat binnen 10 jaar een Amerikaan op de maan moet lopen, Dittrich (partijleider D66) moet zeggen: binnen 25 jaar is minstens de helft van onze elektriciteit zonnestroom. Tijdens de lunch klamp in Dittrich aan, die even "vrij" is, geef hem de brochure, vertel over Jan Terlouw en zijn boek, Dittrich zegt het boek gelezen te hebben, maar heeft kennelijk over de zonne-energie heen gelezen, ik geef hem het genoemde advies. Ben benieuwd. Ik praat wat langer met Boris van der Ham (kamerlid D66), die is zeer geïnteresseerd, zegt mijn CSP-berichten met belangstelling te volgen, aan het eind van de middag tikt hij mij op de schouders: "We houden contact". In al mijn gesprekken verkondig ik mijn mening/waarneming dat het gewone kiezersvolk de energie/klimaatproblematiek zeer

goed begrijpt, in tegenstelling tot de hooggeplaatste professionals. Ik raak in gesprekken vrij veel brochures kwijt. Ik kom Huub Peters tegen, die is afdelingsvoorzitter in Deventer geworden. Er is een parallelsessie over (kern)energie, met een forum met Daey Ouwens (PvdA), Mirjam de Rijk (Groen Links, Natuur en Milieu), Boris van der Ham, Frank Hoekemeier (Strukton, platform Duurzame Ontwikkeling D66), leiding: Mike Ackermans. Vooraf breng ik Daey Ouwens in contact met Chris van Felius, omdat het over kostenberekening van kassen ging. Brinkhorst komt binnen, ik krijg een vriendelijke knik, met in zijn kielzog Heleen Uyt de Haag, met wie ik even praat. Onderwerp is voornamelijk de al dan niet sluiting van de kerncentrale in Borsele in 2013, en de financiële consequenties, en de daarmee gepaard gaande inzet van geld 300 – 1000 Meuro voor duurzame energiebronnen. Ik noem in de discussie CSP als basislast opwekking van zonnestroom. Ik praat met de nieuwe voorzitter van de afdeling Groningen over de kans om het hoofdkantoor van NZEM in Groningen te krijgen, we zullen er later op door gaan.

Maandag 5 september 2005 Amersfoort

Trein van 11:18 naar Amersfoort. Daar is een vergadering op initiatief van Chris van Felius. In de trein word ik gebeld door Jan Heetebrij en bel zelf met Ouwejan (CDA, de presentatie van Schlaich met zijn zonne-schoorstenen). Op het terras van het zelfde cafe als op 31 augustus zitten: Chris van Felius, Jan Terlouw, Hans Bienfait, James Kuipers, en een vriend van Chris uit Rotterdam, actief in de PvdA, Duco Jan Terlouw vraagt om een rondje kennismaking, Hans zegt nu vrijwel fulltime voor de zonne-energie te werken, en James ook, en ik voel me een beetje trots dat deze beide zeer oude vrienden van mij nu zo enthousiast aan het werk zijn, en dat dit een goede indruk moet geven aan Jan. Chris heeft een maquette bij zich van een fresnellens zonnecentrale, de glazen panelen met aan de onderkant lineair fresnel profiel draaien zodanig dat ze min of mee loodrecht op de zon staan, en een raamwerk van collectorbuizen beweegt vlak boven de grond in de kas als 1 geheel. Uit de discussie blijkt dat Chris nog geen goede ideeën heeft over de omzetting warmte naar elektriciteit. We houden een brainstorming over de redenen van de politieke tegenstand tegen CSP, er komen geen duidelijke conclusies. Jan Terlouw zegt dat we kamerleden moeten overtuigen, en als er 3 of meer kamerleden bijeen zijn, hij ze wel wil toespreken, “Ik overtuig hun van het belang van de zonne-energie, dat lukt mij!” Chris wil van zijn centrale een soort werkgelegenheidsproject maken. Hij heeft een locatie uitgezocht in ZO Lybië, in een grote oase.

Maandag 26 september 2005

Na ongeveer een jaar activiteiten ten gunste van CSP geeft het volgende verslag een goed beeld van de stand van zaken in Nederland. In cursief mijn eigen gedachten.

In Utrecht is er in het La Vie Vergadercomplex een symposium:
“Hoe loopt de weg naar een Duurzame Energiehuishouding?”
met de panelleden: Wouter van Dieren, Boris van der Ham, Wim Turkenburg, en Rob Stol.

Ik ben er vrij vroeg, en maak een praatje met Wouter van Dieren. Hij heeft een bedrijf die biomassa exploiteert in zoute wetlands en is bijna failliet gegaan omdat de Nederlandse overheid hem jarenlang aan het lijntje hield, en waarbij Brinkhorst, toen hij minister van Landbouw was, ook een kwalijke rol speelt. Ik herinner hem aan ons korte gesprek in Januari tijdens de Wadvaardersvergadering, toen ik hem een CSP-brochure gaf. Hij zegt mij toen gemaild te hebben, ik me daar niets van herinneren, en als ik morgen op de computer kijk kan

ik het ook niet vinden. Van mijn club was er alleen Chris van Felius. Ik verspreid een groot aantal kaartjes die ik gemaakt heb met het D66 logo en daar onder de tekst: "Zonnestroom voor Europa".

Wouter van Dieren:

Techniek: er zijn genoeg mogelijkheden om het energieprobleem op te lossen

Economie: er is geen risicokapitaal en geen early-seed money

Macht: Markt? Er zijn geen (of te weinig) schaarste signalen, dus de markt doet niets.

De Nederlandse politiek is fundamenteel verkeerd, blind vertrouwen op marktmechanismen.

De werkelijke beslissingen vallen in mega-deal systemen. In China wordt alles door de regering aangestuurd, hoewel het lijkt of er een vrije markt is. De liberalisering van de energienetten is een grote ellende. De oud-minister van EZ Wijers (D66) erkent de toen gemaakte fouten nu.

V.Dieren is tegen kernenergie, want alleen in een goed georganiseerde samenleving met een functionerende, krachtige overheid kan de vereiste veiligheid gegarandeerd worden. Maar onze samenleving is niet altijd goed georganiseerd (op lange termijn, economische crises, oorlogen).

Tijdens zijn verhaal gaat er achter de tafel waar de sprekers achter zitten een mobiele telefoon af. V.Dieren zegt: "Dat is Wim, die wordt door Shell gebeld."

Hij noemt grootschalige zonne-energie met mijn naam erbij.

Turkenburg komt met zijn bekende verhaal: erg veel bezuiniging, en alleen technologieën aanpakken waar Nederland direct commercieel belang bij heeft. We hoeven ons geen zorgen te maken over de voorraden fossiele energie, over 5 jaar zijn de olieprijsen weer laag. We moeten ons wel zorgen maken over de klimaatverstoring, een 15% reductie t.o.v. 1990 in 2020 is een absolute minimumeis, en die halen we nu niet. Voor 2020 zal de inzet van schoon fossiel en kernenergie slechts een beperkt effect hebben. We moeten niet alle technische opties aanpakken, maar alleen die opties die voldoen aan de volgende criteria:

Voldoende ontwikkelingspotentieel;

Relevant voor Nederland en Europa;

Er zijn comparatieve voordelen voor Nederland:

Voldoende kwaliteit van de bedrijven die het moeten doen;

Geeft werkgelegenheid in Nederland.

Dus de opties zijn:

Gasvormige brandstoffen (*waterstofeconomie?*)

Schoon fossiel (CO₂ onder de grond stoppen)

Biomassa, inclusief import van biomassa uit andere werelddelen, om die in onze centrales te verbranden

Wind op zee.

Hij noemt even de grootschalige zonne-energie met mijn naam erbij, mij aankijkend, als een optie die niet aan zijn criteria voldoet (*die opstelling was mij allang bekend, ik ga vandaag niet rechtstreeks met T. In discussie*).

Maar vooral efficiencyverbetering in het bestaande energieverbruik, daar valt een factor 4 mee te verdienen, en in de verre toekomst een factor 10.

Turkenburg is sceptisch over de huidige biobrandstoffen, en wil hiermee wachten tot de technologie van de tweede generatie biobrandstoffen (uit hout en stengels) beschikbaar is.

(Hoe het oorzakelijk verband is weet ik niet, maar de houding van T. spoort naadloos met het beleid van staatssecretaris Van Geel, die de huidige biobrandstoffen (koolzaadolie e.d.) geen ontheffing van de accijns op motorbrandstoffen wil geven. Het argument is, dat de CO₂ besparing marginaal is (in het totale productieproces van de koolzaadolie wordt bijna

evenveel fossiele energie verbruikt als de opbrengst van de koolzaadolie). Maar als de tweede generatie beschikbaar is geldt dat argument niet meer. Het lijkt mij een goede zaak om nu al de infrastructuur op te bouwen voor een flink aandeel aan biobrandstoffen in het wegverkeer. Als de oliecrisis werkelijk losbarst, is het Europese wegverkeer het meest kwetsbaar. In andere landen wordt dit beter ingezien dan bij ons, hier is het weer een en al korte-termijn kruidenierspolitiek, Holland op zijn smalst.)

Turkenburg verklaart zich tegen kernenergie, want die is niet duurzaam en geeft een risico dat kernwapens in handen vallen van verkeerde landen (proliferatie).

Turkenburg bepleit een Nederlands ontwikkelingsfonds voor duurzame technologie. *(Hier maakt T. dezelfde fout als zeer velen in ons land. Het is fout om te stellen dat de bestaande, al commercieel toegepaste technologieën niet in staat zouden zijn om de wereld overvloedig van duurzame energie te voorzien. Dat zijn zij wel, en dan vooral CSP. Mensen die het probleem van de klimaatverstoring werkelijk willen aanpakken moeten pleiten voor een investeringsfonds voor kansrijke duurzame energiebronnen, en dan vooral voor een investeringsfonds voor CSP. Als een technologie ontwikkeld is, is die in de meeste gevallen nog te duur, slechts door intensief toepassen in een maatschappelijke context die continue groei voor die technologie in het vooruitzicht stelt, gaat de leercurve werken, en wordt de betreffende technologie rendabel (hoe je "rendabel" ook wenst te definiëren). Deze aanpak is zeer succesvol geweest bij wind, CSP (in de periode 1985-1991) en zon-PV (hoewel de kosten van zon-PV nog steeds veel te hoog zijn voor grootschalige toepassingen, het is twijfelachtig of we wat zon-PV betreft het alleen met de leercurve zullen halen. Hier moet juist wel nog veel technologisch onderzoek worden verricht).*

Rob Stol van de Nuclear Research Consulting Group (NRG, 70% ECN en 30% KEMA) stelt dat niemand 1 oplossing heeft voor het energieprobleem, en dat kernenergie dus noodzakelijk is. *(Die ene oplossing hebben wij wel, nl. CSP. Stol negeert die oplossing, want CSP vormt een wezenlijk bedreiging voor kernenergie. Dat zouden mensen als Turkenburg en Bokhoven (die CSP tegenwerken) toch ook moeten inzien, nl. dat wij samen een gemeenschappelijke vijand hebben. De houding van T. en B. blijf ik contra-productief vinden)*

In Europa is 34% van de elektriciteit afkomstig van kerncentrales. Stol bepleit de bouw van nieuwe kerncentrales in Nederland.

(Een andere voorstander van kernenergie, Prof. Van der Hagen (Delft), bepleit nieuwe kerncentrales in dun bevolkte gebieden in het buitenland, en uitbreiding van de netten. Dat lijkt mij een zinniger oplossing, die de politieke haalbaarheid voor die bouw zal vergroten) Het probleem van de lang levende radioactiviteit van het kernafval kan worden opgelost met zg. transmutatie van de langlevende isotopen in het afval naar kortlevende isotopen. *(Dit argument wordt veel te berde gebracht door de kernenergie lobby. Ik ben zeer sceptisch. Volgens mij kan die transmutatie alleen plaatsvinden in een speciale kernreactor die sterk lijkt op een kweekreactor. Kweekreactoren (zoals het mislukte Calkar project) zijn niet in gebruik genomen wegens hun inherente veel grotere veiligheidsrisico. Het transmutatieargument moet door de politiek met een flinke korrel zout worden genomen.*

Wat de Nederlandse afvalproblematiek betreft (al het afval uit Borsele en Dodewaard moet door Nederland zelf worden opgeborgen), is er onlangs een "coup" afgeslagen. Er was een wetsontwerp in de maak om provincies en gemeentes iedere zeggenschap over de zoutkoepels in ons land te ontnemen. Deze procedure schijnt nu vertraging op te lopen omdat men op provinciaal niveau op tijd wakker is geworden.)

In de discussie later op de avond waarschuwt V.Dieren voor een nieuwe kernenergiewet (of wijziging ervan) die in de maak is, en die allerlei veiligheidsaspecten niet of onvoldoende meeneemt.

Boris van der Ham benadrukt het internationale perspectief en becritiseert de kleinschalige aanpak van velen. Duurzame energie moet in Europa een grote rol gaan spelen, en de ontwikkeling van de betreffende technologieën moeten passen in de Lissabondoelstellingen (in 2010 wordt Europa het meest competitieve en modernste werelddeel). Er is een gezamenlijke aanpak nodig, bv. met een Europees plan om CSP in Zuid-Europa op te wekken.

Ondertussen is minister Brinkhorst binnengekomen, vergezeld door zijn onafscheidelijke politieke assistente Heleen uit de Haag. *(Het is jammer dat hij de kritische opmerkingen van Wouter van Dieren heeft gemist.)*

Brinkhorst legt de nadruk op de grote financiële ruimte die er nu is voor duurzame ontwikkelingen. Hij vraagt om grote projecten, hij wil de grote bedragen niet verkrumelen. Maar die projecten moeten wel passen in het bestaande transitiebeleid. *(Dan kan CSP het wel schudden. Het bestaande transitiebeleid is gericht op experimenten en heel sterk op Nederland, ook weer Holland-op-zijn-smalst)*

Overzicht van de ruimte:

Waddenfonds 200 M€ voor duurzame energieprojecten in Noord-Nederland. Hiervan is nog bijna niets ingevuld. Brinkhorst vraagt expliciet om nieuwe projecten. *(Binnen een week heeft een ex-collega van mij aan de RuG een gesprek met een groot installatiebedrijf in Noord-Nederland om af te tasten of dat bedrijf CSP-centrales zou willen gaan bouwen in bv. Noord-Afrika of Zuid-Spanje. Als dit bedrijf snel een positief signaal krijgt van EZ dat er een stevige ontwikkelingssubsidie hiervoor beschikbaar is, dat acht ik de kans groot dat er een nieuwe bedrijfstak gaat ontstaan: bouw van zonthermische krachtcentrales. Dit positieve signaal kan alleen maar van de minister persoonlijk komen. Echt nieuwe ontwikkelingen komen alleen van (meestal kleine) bedrijven (die het meestal niet halen door de lamledige al om aanwezige bureaucratie en het risicomijdend gedrag op bijna alle niveaus) en van krachtige bewindslieden. Als minister B. dit nu nog steeds niet in de gaten heeft dan wordt het tijd dat hij met pensioen gaat. Hij hoeft dit soort beslissingen echt net in zijn eentje te nemen. Maar hij moet wel beseffen dat al zijn ambtenaren hun eigen agenda's hebben en hun eigen patronen van risicomijdend gedrag. Dat geldt ook voor de talloze advieslichamen in ons land. Het geldt ook voor duurzame-energie-guru Turkenburg. De beste adviseur die ik B. aanraadt is Jan Terlouw. Die heeft geen commerciële belangen. Daarnaast acht ik mensen als Herman Wijffels en Ruud Lubbers van voldoende standing en van voldoende betrokkenheid om de minister te kunnen adviseren over steun aan een CSP-industrie in Nederland.)*

Borsele-fonds

Er komt 500 M€ beschikbaar voor CO₂ reductieprojecten.

(Als die projecten per se binnen Nederland moeten plaatsvinden, dan is dat een enorme verspilling. Basisprincipe van de economie is immers dat je daar produceert waar de opbrengsten het hoogst en de kosten het laagst zijn. De economisch meest verantwoorde manier om CO₂-vrij energie op te wekken is CSP in Noord-Afrika. Als Nederlandse zonexploitatie maatschappijen dit bv. in Marokko gaan doen, dan kunnen zij uiterst effectief voor Nederland CO₂ besparen dankzij het Clean Development Mechanism (CDM) van het Kyoto-protocol. EZ moet in samenwerking met Ontwikkelingssamenwerking en BZ een verdrag sluiten met bv. Marokko om Nederlandse zonexploitatie maatschappijen aldaar te faciliteren. De beste methode is het MEP-toeslagsysteem van toepassing te verklaren voor CSP-projecten die in dit kader worden uitgevoerd.)

In de discussie heb ik de volgende vraag aan minister Brinkhorst gesteld:

“Vernieuwing en innovatie gebeurt heel vaak in kleine beginnende bedrijven. Wouter van Dieren heeft jarenlang moeten vechten tegen de bureaucratie voordat zijn bedrijf van de grond

kwam. Er zijn nu twee initiatieven in Nederland om zonthermische krachtcentrales te gaan exploiteren in het zonnige buitenland. Deze technologie past niet in het huidige transitiebeleid. Bent u bereid desondanks die initiatieven te gaan steunen?"

Brinkhorst: "Ik heb u hier eerder vragen over gesteld, maar geen antwoord gekregen. Als u met concrete projecten komt zal ik die steunen."

(B. heeft mij de vraag gesteld welke andere Europese regeringen, en dan vooral Zuid-Europese regeringen de CSP willen gaan steunen. Deze vraag was door mij niet te beantwoorden, omdat in de andere landen de CSP-lobby minder ver is doorgedrongen op regeeringsniveau. Overigens kan er wel gesproken worden van een Spaanse steun voor CSP via de Spaanse MEP regeling. Grootschalige zonne-energie centrales worden daar gesteund met een gegarandeerde stroomaankoop voor ongeveer 22 €cent per kWh. Resultaat: de bouw van een 10 MWe zonnetoren bij Sevilla en de spoedige aanvang van twee 50 MWe trogcentrales in Andalusië.)

B. geeft in zijn antwoord de indruk nieuwe concrete CSP-projecten te willen gaan steunen. Maar als hij denkt dat dit binnen de bestaande ambtelijke kaders mogelijk is, dan vergist hij zich. Zijn antwoord heeft alleen waarde als hij de politieke wil en de politieke moed heeft om verder te kijken dan de bekrompen neus van zijn ambtenaren en zijn adviseurs (waar Turkenburg er een van is). Er zijn onafhankelijke adviseurs voor B. beschikbaar. De belangrijkste is Jan Terlouw).

Enkele andere punten uit de discussie, zonder pretentie van volledigheid.

De opsplitsing van de energiebedrijven.

Wouter van Dieren is sceptisch en vraagt een time-out (die Brinkhorst weigert). Hij ziet de Nederlandse energiemarkt volledig in buitenlandse handen vallen, en ziet daar alleen maar nadelen in. Er is sprake van vrije-markt fundamentalisme.

De opbrengst van de verkoop van de energiebedrijven die gemeenten en provincies krijgen.

Die wordt door Brinkhorst op 20 miljard geschat. Boris van der Ham zegt:

"Als we 20 miljard beschikbaar hebben ter oplossing van de problemen, hoe besteden we die dan?"

In de tamelijk verwarde discussie wordt deze vraag door niemand beantwoord.

(Mijn antwoord is duidelijk, en Boris viste daar waarschijnlijk naar: zoveel mogelijk CSP-centrales bouwen in Noord-Afrika, met hoogspanningsleidingen naar Europa.)

(Had ik in de discussie willen brengen, maar kreeg de kans niet:

Veel Nederlandse steden hebben zuster-steden in zonnige gebieden, Delft met een voorstad van Pretoria, Rotterdam met Durban. Er wordt in VVD-kringen in Delft gewerkt aan een voorstel om met de verkoopopbrengst de ontwikkeling van CSP bij Pretoria te gaan steunen. Het is ook in de VS de ervaring dat er op lokaal en State-gebied veel meer initiatief is op het gebied van klimaat en energie dan op landelijk/federaal niveau.

Nu binnen alle partijen verkiezingsprogramma's worden gemaakt voor de Gemeenteraadverkiezingen, zouden CSP-voorstanders hetzelfde kunnen proberen in hun eigen gemeente en bij hun eigen partij.

Drijvende kracht achter het Delftse VVD-CSP initiatief Hans Bienfait, hpbienfait@tiscali.nl).
(ander onderwerp, had ik ook te berde willen brengen:

Eigenlijk is het heel vreemd dat die 20 miljard die de gemeentes en provincies denken te gaan incasseren niet worden geïnvesteerd in energie/water/gas-bedrijven. De gemeentes en provincies hebben immers heel vroeger zelf de verantwoordelijkheid genomen voor de (tien geheten) openbare nutsbedrijven, gezien het enorme maatschappelijke belang van die

nutsbedrijven. Hebben dit soort bedrijven nu een enorm maatschappelijk belang? Het antwoord is natuurlijk ja.

Hebben we wel de garantie dat er voldoende wordt geïnvesteerd in vervanging/vernieuwing van die bedrijven? Het antwoord is nee, want particuliere bedrijven geven dit soort garantie nooit.

Hebben overheden (dus ook de lagere overheden) hier een specifieke verantwoordelijkheid? Het antwoord zou moeten zijn ja, maar is in de praktijk nee. Ik acht dit zeer verontrustend. Er zijn enorme investeringen nodig. Het IEA schat 10.000 miljard dollar tot en met 2030 op wereldschaal. Wie gaat die investeringen doen? De marktpartijen, die alleen maar worden afgerekend op hun shareholdersvalue op korte termijn? Vergeet het maar. Ik vind dat D66 dit principiële probleem aan de orde moet stellen, zonder angst om in 1 hoek te worden gezet met de SP. Daar is dit probleem veel te belangrijk voor.)

Moeten we al dan niet nieuwe kerncentrales bouwen?

Boris van der Ham vindt dat er maar 1 optie bespreekbaar is. Er wordt een scenario (zonder kernenergie) gemaakt voor een duurzame energievoorziening die loopt tot 2050. Als blijkt dat we de doelstellingen (60-80% CO₂ reductie t.o.v. 1990) dan niet halen, slechts dan moet er op de wereld een nieuwe generatie kerncentrales worden gebouwd.

Na afloop praat ik met Boris, hij verwacht nog steeds antwoord op zijn mail met vragen n.a.l. van d initiatiefnota. Ik vertel hem onder voorwaarde van geheimhouding dat de NZEM op de Antillen wil beginnen, en dat ik dat ook aan Pechtold heb verteld.

Met 4 mensen drinken we pils in het grandcafee Ouddaen op de Oude Gracht: Chris, Pieter Arkesteijn, en (naam vergeten). Dan neem ik de laatste trein naar Haren, aankomst 2 uur, ik slaap redelijk in de trein. In Haren met de auto naar huis.

Zaterdag 19 november 2005 Heerenveen

Ik haal James op bij zijn huis, daar is Jan Jansen ook al, we pikken Folkert van der Woude op bij het Hoofdstation. Ik rij naar Heerenveen, waar in de kantine van het Abe Lenstra voetbalstadion een door D66 georganiseerd symposium wordt gehouden: "Is er nog een duurzame toekomst?" "Of stevent onze economische ontwikkeling af op een crisis?"

Er zijn naar schatting 200 deelnemers. Ik leg overal de eerder gemaakte kaartjes met het D66 logo en de tekst ZONNESTROOM VOOR EUROPA

Klaas van Egmond: Uitleg van het 4-wereldbeelden model:

Linksboven A1: Mondiale Markt

Rechtsboven B1: Mondiale Solidariteit

Linksonder A2: Veilige Regio

Rechtsonder B2: Zorgzame Regio

Er doelen en middelen, de laatste eeuw wordt er niet naar doelen gekeken, alleen naar middelen. Problemen worden opgelost d.m.v. partieel denken. Toen er 3 miljard mensen waren dreigde er een voedselcrisis, die werd opgelost met stikstofbemesting, en er werd te weinig gedaan aan afremming van de bevolkingsgroei. Nu, met 6 miljard mensen hebben we een klimaatcrisis. Gaan we dit alleen maar met partiële oplossingen benaderen? We krijgen steeds grotere problemen op een steeds hoger niveau. De bevolkingsgroei moet omlaag, met veel moeite zal stabilisatie op 9 miljard lukken, in de A1 en B1 modellen. De andere modellen zijn rampzalig.

Jan Terlouw: Spreekt voornamelijk over energie. Hij hekelt het gebrek aan ambitie, en de geringe resultaten. Heel geleidelijk komt hij op de CSP als krachtige oplossing, en noemt de

GEZEN stichting als een groep natuurkundigen onder de bezielende leiding van Evert du Marchie van Voorthuysen, en dat geeft een warm gevoel. Hij ziet een duidelijke overheidstaak op de gebieden Veiligheid (is bij de VVD in goede handen), Solidariteit (CDA) en Zorg voor de Toekomst, en daar moet D66 het voortouw nemen.

Dan is er pauze. Ik verspreid mijn hele voorraad aan blauwe CSP-brochures. Ik voeg mij bij Jan Terlouw, die geïnterviewd wordt door een journaliste van het Fries Dagblad.

Donald Pols (Milieudefensie): Sterk voor kleinschaligheid, dus aanhanger van de Small-is-Beautiful ideologie, B2 wereldbeeld. In Nederland wordt d.m.v. subsidies de fossiele sector gesteund met 5 Geuro per jaar. Milieudefensie gaat actie voeren om de banken e.d. te vragen om in duurzame energie te gaan investeren, er komt hiertoe een grootschalige klimaatcampagne. Ik neem mij voor om hun ertoe te brengen om CSP hierin te integreren. Maar voorlopig heb ik geen hoge pet van milieudefensie, op mijn aanbod om mee te doen aan de klimaatcafe's is geen reactie gekomen. Na afloop praten we even, hij komt uit Zuid-Afrika, en is daarom wel geïnteresseerd in CSP.

Verder spreekt Anne Zwart, voorzitter van de Friese Kamer van Koophandel, weinig interessant.

Dan is er een forum met alle sprekers, allerlei onderwerpen, de CSP komt er verder bekaaid af. Een te groot onderwerp voor dit provinciale publiek kennelijk.

Na afloop praat ik met Klaas van Egmond. Hij had mijn mail met de indringende vraag over de zonnepanelen in de Sahara aan zijn medewerkers gegeven om commentaar.

E: "In 2085 zullen de zonnepanelen waarschijnlijk goedkoper zijn geworden dan CSP"

Ik: "Ja, als de ontwikkeling in PV doorgaat, en de CSP al die tijd maar blijft stagneren, dat is niet eerlijk. Als de CSP-ontwikkeling wordt hervat blijft die het goedkoopst".

Ik zeg dat de CSP mede stagneert door de verzwijging in allerlei rapporten, zoals die van het RIVM (van zijn instituut dus). Van Egmond betwijfelt het, maar ik ga door met het voorbeeld van het proefschrift van Monique Hoogdijk (de promotor was Turkenburg) dat kende hij goed, was door het RIVM gefinancierd, waarin PV wel, en CSP niet werd behandeld, en Van Egmond geeft nu toe dat dat een blunder was. Dat is een behoorlijke vooruitgang.

Vrijdag 13 januari 2006

In een mail van Jan Terlouw zegt hij boos te zijn over de stupiditeit om allerlei duurzame energiebronnen met weinig uitbreidingsmogelijkheden voor te trekken boven CSP, hij wil een roman gaan schrijven over de tegenwerking die CSP ondervindt, en vraagt mijn mening hierover, en of ik een keer langs wil komen om erover te brainstormen. Ik antwoord dat ik het een goed idee vind, hoewel, als het erg spannend wordt, als een CSP-voorvechter vermoord wordt door een huurmoordenaar in opdracht van Shell, ik aarzel. En dan denk ik natuurlijk aan mijzelf.

Donderdag 2 februari 2006 Rotterdam

In Rotterdam met de bus naar de Van Nellefabriek, conferentie georganiseerd door het Blomberginstituut, Jan Terlouw is dagvoorzitter.

Het laatste onderdeel was een samenvatting van Jan Terlouw van alles wat er gezegd was, en de reactie van Pieter Boot (directeur energie op EZ) hierop. Jan bracht CSP ter sprake en suggereerde dat op de komende Europese Raad besluiten zouden worden genomen.

Boot: "Dat lukt van geen kanten, ik heb het hier niet over CSP, maar dat er overeenstemming kan komen in Europa"

Daarna is er een (lekker) diner, ik zit naast mevr prof Weijnen, lid van het Innovatieplatform en van de Algemene Energie Raad, interessant, ik vertel haar vrij veel over CSP, want daar hebben ze het op de AER binnenkort weer over. Ik zit ook naast de organisatoren en doe hun het idee van het energieconcoers aan de hand. Ik word samen met Jan Terlouw naar het station gereden en we reizen samen tot Amersfoort. Jan had op zijn etenstafel klachten gehoord dat het helemaal niet over de klimaatproblematiek ging en nauwelijks over duurzame energiebronnen. Jan verweet hun toen dat ze tijdens de discussie daar niet opgesprongen waren. Maar dat is gemakkelijk gezegd, ik had ook geen gelegenheid om CSP ter discussie te stellen. Jan is het eens met mijn tekst voor de persverklaring. Jan vertelt iets over zijn ideeën voor de CSP detective: een jonge, ambitieuze minister van economische zaken wil CSP en wordt dan vermoord.

Zondag 12 februari 2006

We kijken naar Buitenhof. Staatssecretaris Van Geel van milieu zegt dat we weer kerncentrales moeten gaan bouwen om de milieudoelstelling voor 2020 te halen: 15% minder CO₂-uitstoot dan in 1990. Hij verwijst naar een studie van het ECN en het RIVM hierover die dinsdag zal verschijnen. Ik bel met Jan Terlouw hierover, maar die wil Paul Witteman van Buitenhof hier niet weer over lastig vallen. Later hoor ik dat Jan vanavond in het radioprogramma “Met het oog op morgen” is geweest over de kerncentrales, en dat hij daar ook de CSP heeft genoemd. Er is ook een interview met hem geweest in “De Gelderlander”.

Woensdag 15 februari 2006

In de trein wordt ik gebeld door mijn zoon Peter, die vertelt dat op Netwerk veel werd verteld over CSP door Jan Terlouw en Diederik Samsom. Een flinke vooruitgang, prime time, en voor het eerst dat Samsom CSP noemt. Ik ben om 21:15 in Groningen, waar Addie mij met haar auto ophaalt, en ook vertelt van Netwerk.

Dinsdag 28 februari 2006 Twello

In Deventer haalt Jan Heetebrij mij op, we rijden naar Jan Terlouw. Zij ontmoeten elkaar voor het eerst, Heetebrij legt zijn plan uit: de Gasunie gaat gas aankopen in Lybië, en als onderdeel van dit contract wordt uit een klein deel van de gasopbrengsten geïnvesteerd in CSP centrales in Lybië. Wellicht moet ENEL (Italië) en EWK (Duitsland) erbij worden betrokken. Terlouw zal hierover een brief schrijven aan oud-Gasunie directeur George Verberg, Heetebrij maakt een voorstel voor een tekst. We praten een uur, dat zegt Terlouw dat hij de koeien moet gaan voeren, en is het gesprek dus afgelopen. Jan zet me af op het station.

Maandag 3 april

Ik bel met Terlouw of ik hem vanavond mag noemen als ik Brinkhorst te spreken kan krijgen als eerst aangewezen adviseur. Terlouw vindt Boris van der Ham een meer aangewezen figuur. Hij is niet gecharmeerd van Heetebrij, en vindt hem zelfs gevaarlijk. Ik probeer die mening af te zwakken. Ik stuur de convocatie voor as. vrijdag naar alle abonnees op de CSP-berichten. Steven komt. Ik werk aan het Tunesië voorstel en maak op een suggestie van Paul Metz een samenvatting, een executive summary. Om 17:30 eet ik snel een loempia en rij dan naar de Mediacentrale. De Mediacentrale is de oude electriciteitscentrale Helpman, al sinds de jaren 60 buiten gebruik, maar nu opgeknapt en ingericht als ruimte voor startende

ondernemingen. Er is een mede door D66-stad georganiseerde bijeenkomst voor jonge ondernemers met minister Brinkhorst erbij. Brinkhorst heeft weer zijn bekende peptalk. 1 opmerking komt mij goed van pas: Jonge ondernemers durven risico te nemen en gaan direct aan de slag, oude ondernemers willen eerst zekerheid hebben en laten allerlei rapporten opstellen. Brinkhorst loopt tijdens de vergadering weg met zijn onafscheidelijke politieke assistente, Heleen Uijt de Haag, naar een andere vergadering (over het Waddengas), en ik krijg dus geen kans om met hem te praten.

Dinsdag 4 april 2006

Ik stuur via Heleen uijt de Haag een mail naar Brinkhorst met de oproep om zich op het AER-CSP dossier als een jonge ondernemer te gedragen, en nu te rade te gaan bij de mensen die, tegen de gevestigde opvattingen in, hun nek hebben uitgestoken: Terlouw, Van der Ham, de mensen van GEZEN, Heetebrij. Ik roep hem op om zich niet als een oude ondernemer te gedragen en het ECN om een vervolgrapport te vragen.

Dinsdag 11 april 2006

Ik bel met Jan Terlouw over het plan om het ECN op het hoogste niveau te benaderen dat zij CSP-opdrachten van Brinkhorst kunnen verwachten, en dat zij dus beter pro-actief kunnen handelen: er nu serieus aandacht aan geven. Jan zegt dat hij toch al van plan was om met Ton Hoff, de ECN directeur, te gaan bellen. Ik vraag of Jan het AER rapport over CSP heeft gelezen, antwoord: nee. Het blijkt dat Jan erg onhandig is met de computer, en niet in de gaten heeft hoe je op een website documenten kunt laden en kunt lezen. Ik beloof hem het AER rapport morgen op te sturen.

Donderdag 27 april 2006

Ik bel met Jan Terlouw. Hij vindt CSP belangrijker dan de toekomst van D66.

Vrijdag 28 april 2006

Voor NOVA over D66, met Jan Terlouw, die in de jaren 80 de partij van de ondergang heeft gered, en Lousewies van der Laan. Matig. De op de toekomst gerichte punten werden niet of nauwelijks opgepikt.

Dinsdag 9 mei

De Taskforce Energietransitie (onder voorzitterschap van Rein Willems, directeur van Shell-Nederland : het is als de vegetariërsbond met een slager als voorzitter..... zo'n bananenrepubliek is het in Nederland) is met een rapport gekomen: "Meer met Energie, Kansen voor Nederland". Zoals verwacht ontbreekt van CSP ieder spoor. Bij de officiële overhandiging aan Brinkhorst en Van Geel gisterenmiddag was er publiek (op uitnodiging, ik had ook een uitnodiging gekregen). Hans Bienfait en Hans Ouwejan waren daar aanwezig en ook Jan Terlouw. Brinkhorst bekritiseerde het gebrek aan Europese en internationale dimensie.

De Haan (Algemene Energieraad) belt om mijn brief te beantwoorden over de te hoge stroomtransportkosten in het AER-CSP advies. De getallen komen van Tennet, natte

vingerwerk, nauwelijks onderbouwd. Ik verander van onderwerp en we gaan samen gezellig kankeren op het rapport van de Taskforce Energietransitie, omdat de laatste twee rapporten van de Energieraad (internationalisering en CSP) volkomen genegeerd zijn.

Woensdag 10 mei 2006

Ik fiets pas om 10:30 naar kantoor. Daar is het door Hans Bienfait opgestuurde Taskforce rapport aangekomen en ik ga daar in lezen. Ik hoorde gisteren al telefonisch van James dat tijdens de borrel van het Taskforce rapport presentatie op Nieuwspoort Hans Ouwejan met Jan Terlouw heeft gepraat, en dat Hans aan Jan heeft voorgesteld om zich verkiesbaar te stellen als lijsttrekker voor D66, en de partij dus voor de tweede keer te gaan redden. Het lijkt James en mij een kansloze toestand, Jan zal dit vast veel te vermoeiend vinden. Vandaag bel ik uitvoerig met Hans Ouwejan over allerlei onderwerpen, en dus ook over Jan Terlouw. Hans zegt dat Jan geen zin heeft om 4 jaar lang fractievoorzitter te zijn. Maar Jan is ook maar matig tevreden over het ambtelijke baantje als voorzitter van het Transitie Platform Gebouwde Omgeving. Hans heeft Jan opgejeud met de redenering dat D66 vast wel 10 zetels krijgt, en dat het CDA en de PvdA samen geen meerderheid zullen krijgen, en dat D66 dus onmisbaar wordt, zodat Jan minister voor Duurzame Ontwikkeling kan gaan worden. En dat zou aan CSP een unieke kans bieden. Ik ga het allemaal wat minder onwaarschijnlijk vinden. Ik beloof op het D66 congres bij veel leden te gaan sonderen, dus op een neutrale manier te gaan vragen wat met van het idee vindt. De verkiezing zal plaatsvinden op een speciaal congres over ruim een maand. Alexander Pechtold heeft zich vandaag kandidaat gesteld. Lousewies van der Laan wacht hiermee tot na het congres van as. zaterdag.

Ik kopieer een paar artikelen uit Energie+ (het zg. interview met mij) en Solar Today (veel CSP artikelen) en stuur het op naar 7 mensen

Vrijdag 2 juni 2006

Om 17:30 komt Jan Terlouw langs (vandaar het fanatieke opruimen en schoonmaken). Hij vertelt van zijn contacten met Harry Droog (voorzitter van het transitieplatform Duurzame Elektriciteit), die is in feite een collega van Jan, want die is voorzitter van het transitiethema Gebouwde Omgeving. Jan zei 1 of 2 weken geleden tegen Harry: jullie moeten meer aandacht geven aan CSP. Waarop Harry zei: ik zal je wel een rapportje sturen waaruit blijkt dat CSP onrendabel is. Waarop Jan zei:

“Harry, ik kan jouw een veel groter aantal rapporten toesturen waaruit het tegendeel blijkt, heus, je kunt deze technologie niet meer tegenhouden.” En dat waarschijnlijk op een gezaghebbende toon van iemand met decennia lange bestuurservaring. En er is al een indicatie dat Harry aan het bijtrekken is, althans volgens een mailtje van Hendrik van Asselt, gisteren.

Jan is door de organisatie van Dwars Diep uitgenodigd voor een diner vooraf, ik loop samen met hem naar het restaurant aan het Zuiderdiep tegenover Minerva (waar ik na het Ingenieurscongres ook heb gegeten), en daar lever ik Jan af.

Ik loop naar Cafe de Keizer in de Turftorenstraat waar D66-Groningen vanaf 17:00 uur aan het borrelen is, James is al weg, maar er zijn al een stuk of 10 formulieren met de motietekst ondertekend. De motie bekritiseert het feit dat Brinkhorst zich niet houdt aan de partijlijn wat betreft CSP en draagt het Landelijk Bestuur op om deze uitspraak van de partij te melden aan de minister. Dat kan niet anders dan een hamerstuk worden. Grootste probleem is het op tijd krijgen van de vereiste 25 handtekeningen van contributiebetalende D66-leden. Ik wandel naar huis, een snelle loempia, dan op de fiets naar het USVA theater aan de Munnikeholm.

Daar ga ik de GEZEN folders uitdelen, even later komt James, die helpt mee met uitdelen, dan komt Addie, die houdt plaatsen bezet voor James en mij. Zoals verwacht zijn er veel meer mensen dan in het zaaltje met ongeveer 100 stoelen passen, enkele tientallen mensen staan de hele avond van 8-10 uur.

De titel: “Renaissance van de Kernenergie?”, met als voornaamste spreker Jan Terlouw. Verder Stol, Prof. Verkooien (Delft), en anti-kernenergie activist Peer de Rijk. Discussieleider: Prof. Harbers, die de zaak goed in de hand houdt. Terlouw laat zich genuanceerd uit over kernenergie, maar spreekt zijn duidelijke voorkeur uit voor spiegelcentrales in Noord-Afrika. Verkooien is sterk voorstander van kernenergie, en ook wel voor zonne-energie, maar dan alleen voor PV, waarvan zoals hij zegt, het rendement 30% zal worden. Na afloop praat ik met hem, en stuit om een botte muur van onbegrip en onwil wat betreft CSP, je zou zo iets niet voor mogelijk houden. Paul Schreurs probeert ons te koppelen, in principe een goed idee, want Verkooien heeft als hoogleraar grootschalige electriciteitsvoorziening natuurlijk veel kennis, maar het lijkt een onbegonnen zaak.

Tijdens de discussie gaat het voor een deel over de (noodzaak van) economische groei. Ik ga in de rij staan voor de microfoon, als ik aan de beurt ben is het al 10 uur, iedereen in de rij krijgt een halve minuut, ik doe een oproep om te blijven groeien, maar dan niet door de aankoop van steeds meer nutteloos speelgoed, maar door de mensen d.m.v. volksaandelen te laten investeren in zonnecentrales, dat geeft hun ook nog een goed gevoel, ik krijg applaus. Iets eerder heeft Addie ook een bijdrage geleverd: opvoering van de energie efficiëntie is goed, maar als er dan toch meer geconsumeerd wordt, helpt dat niet.

Na afloop wil Jan Terlouw vrij snel terugrijden, Addie vergezelt hem lopend naar het Nieuwe Kerkhof, waar zijn auto staat, en komt dan weer terug, na een poosje fietst zij naar Haren. Ik praat nog lang na, dan fiets ik naar het Nieuwe Kerkhof, werkt nog 1 of 2 hoogst noodzakelijke emails af, en rij in de auto naar Haren. Daar ga ik pakken voor de reis naar de Antillen waar ik samen met Peter Solleveld de mogelijkheden voor de bouw van CSP-centrales zal verkennen, een activiteit van het bedrijf Solaq BV. Pas om 2 uur lig ik in bed.

Dinsdag 13 juni 2006

Het is James gelukt om 25 handtekeningen te verzamelen onder de tekst van de motie, en het is procedureel goedgekeurd, de motie waarin wordt geconstateerd dat Brinkhorst zich niet houdt aan de partijlijn wat betreft CSP zal dus worden behandeld op het partijcongres van 24 juni. En nu maar afwachten hoe de aanbeveling van het LB zal zijn. De motie moet, indien nodig, door James Kuipers worden verdedigd, want ik ben dan in Sevilla op de internationale CSP-conferentie van SolarPaces.

Donderdag 15 juni 2006 Den Haag

Ik ga naar het symposium: New Challenges in Algeria and Libia, in het gebouw van de werkgevers VNO-NCW aan de Bezuidenhoutseweg, hoog boven de Utrechtsebaan. 150-200 deelnemers, meest ondernemers. Van mijn club was Jan Heetebrij er. Inleiding door de voorzitter van VNO-NCW, Wientjes. De reden van de bijeenkomst is het eerdere bezoek van Brinkhorst aan beide landen.

Dan spreekt Brinkhorst. De redenen van zijn eerdere bezoek: politiek (burgeroorlog in Algerije is voorbij, Libië wordt salonfähig). De groei in Algerije is 5% per jaar, in Libië 8%. Over energie: het belang van de gasrotonde. Shell wordt actief. Hij noemt zonne-energie en de CSP technologie bij name. Het is voor het eerst dat ik dit uit zijn mond hoor. Hij zegt dat er die morgen in het parlement over zonne-energie gesproken is (maar dat kan ik morgen niet op

de site van de 2de kamer vinden, het zal wel een commissievergadering zijn geweest). Dit klinkt goed! (maar morgen zal blijken dat de afwijzende brief van Brinkhorst aan de AER nog steeds op de EZ site staat).

Dan spreken de ambassadeurs van Algerije (Dani) en Libië (Mevrouw Sahli) en Kool (van Shell). Dani spreekt over onderhandelingen met de Gasunie, en over onderhandelingen met de EU over een commitment voor een betaalbare levering van gas. In september is er een energy trade fair in Algerije. Ik hoor van meer dan 1 kant de naam van Hasni, en zelfs van een plan om voor 6 GW aan CSP centrales te gaan bouwen (In Algerije? Of is hier verwarring met het al jaren bestaande Global Millennium Initiative for CSP van SolarPaces, dat ook 6 GW omvat?). In de pauze schut ik even de hand van Dani en herinner hem aan ons eerdere gesprek, en maak een kort praatje met mevrouw Sahli.

Er is een forum onder leiding van NRC journalist Roel Jansen met de ondernemers Plevier (meetinstrumenten), Wiemers (Simed health care), Van Essen (Havenbedrijf Rotterdam) en met Karla van Rooijen (EZ).

Er komen in Rotterdam 2 LNG terminals die in 2010/2011 klaar zullen zijn. Jan Heetebrij presenteert zijn plan voor de gas-CSP koppeling, maar krijgt te weinig tijd om de essentie over te brengen. Er is een klacht uit de betreffende landen over te weinig Nederlandse bedrijven die de laatste jaren aldaar investeren (“Where are the Dutch?”).

Over het taalprobleem (slechts weinig Nederlanders kunnen voldoende Frans om in Algerije zaken te kunnen doen). Van Algerijnse kant wordt gezegd dat in de energiewereld in Algerije iedereen Engels kent. Maar de meeste Nederlandse ondernemingen huren voor hun activiteiten in Algerije personeel in uit Libanon, België of Canada (de Fransen liggen daar kennelijk nog steeds niet goed.)

Eind van dit jaar gaat er een Nederlandse handelsdelegatie naar Algerije en Libië.

De arbeidsmoraal in Libië wordt door 1 van de ondernemers laag genoemd.

Een A1 Letter of Credit is voldoende, maar wel noodzakelijk.

In de tender van een project hoort de training van lokale werknemers.

In Algerije wordt de energie beheerst door Sonotrac.

Er is een tendens om aldaar de corruptie te beperken.

Er is in Al vrij veel bureaucratie, naar Frans voorbeeld. Je moet investeren in de tijd die nodig is om de bureaucratische procedures te doorlopen.

Volgens Wientjes is het investeringsklimaat in Algerije nu beter dan in Libië.

Ik praat met mevrouw Scherpenzeel van EZ, zij raadt een CSP pilot project in Algerije aan.

Zij noemt Roukens op EZ als belangrijk ambtenaar op EZ.

We maken kennis met Klijsma van Lafitrade, die helpt met investeringen in Libië; er is een Libisch investeringsfonds met 5 miljard beschikbaar.

We ontmoeten Wim van Lente van het ingenieursbureau NEM (vroeger waren zij ook ketelbouwers). Hij kende CSP al lang. Hij kent Lieven Venn en Jaques de Lalaing.

We spreken met een enthousiaste Amerikaan die voor NUON werkt, Rick Lorio, en zou proberen om NUON toch weer te interesseren voor CSP investeringen.

Na afloop praten Jan Heetebrij en ik nog lang na. Jan gaat proberen om een coalitie te smeden voor uitvoering van het Gas-CSP plan, met nadruk op Libië. In Algerije gebeurt op CSP gebied al vrij veel, door de activiteiten van Hasni (die ik vast wel zal ontmoeten in Sevilla), en die activiteiten moeten we niet in de wielen gaan rijden. Ons bezoek aan Dani meer dan een jaar geleden schijnt Hasni schade te hebben berokkend, dus we moeten in Algerije (voorlopig) terughoudend zijn, of in ieder geval alleen gecoördineerd met Hasni optreden.

De coalitie zou kunnen bestaan uit:

NUON

Gasunie,
Lafitrade,
NEM,
SOLAQ,
Eventueel ook Chris van Felius (die zijn bedrijf nog steeds niet juridische georganiseerd heeft).

Vrijdag 16 juni 2006

Steven zuigt de gang, de fietsen beneden zetten we buiten. Om 13 uur komt James. Uiteindelijk komt er slechts 1 persoon, Dorette Corbey, Europarlementariër (PvdA). Steven doet open en verzorgt de koffie. Ik geef uitvoerig uitleg, Corbey komt met veel vragen, zij had vorige week al uitleg over CSP gehad (blijkt achteraf van Chris van Felius te zijn geweest). Ze zegt: "Dus eigenlijk is het energieprobleem opgelost." Ik zeg dat het een politiek probleem is, en dat de oplossing toch vele decennia vergt. Ik geef haar een documentatiemap mee. Na 5 kwartier vertrekt ze, ze is met de auto. Dit bezoek is in het kader van een werkbezoek van Corbey en Diederik Samsom aan energieprojecten in en om Groningen: Energy Valley, GEZEN, en het Zero-Emission project van De Waal (Waar Boudewijn Klaverstein aan meehelpt).

Folkert van der Woude is naar een vergadering van de KNAW over energie, hij rapporteert mij er zondag over. Hij vond het teleurstellend en zal hierover een brief schrijven aan de voorzitter, De Wit. Er is een vervolgvergadering op 14 september, in de brief zullen wij erop aandringen dat GEZEN zich mag presenteren. In de vergadering kwam CSP ter sprake, iemand kwam met een bewering dat hiervoor zoveel staal nodig was (tientallen procenten van de wereldvoorraad) dat het onmogelijk was om de hele wereld via CSP met energie te voorzien. Merkwaardig, ik kreeg enkele dagen geleden via TVVL Magazine, waarin ik een artikel had geschreven, een ingezonden brief met hetzelfde verhaal (typisch de stijl van een emeritus hoogleraar, de man heet Te Velde). Ik had via het Socratesproject al gegevens hierover. Ik heb een tegenstuk opgestuurd aan TVVL Magazine.

Woensdag 21 juni 2006 Sevilla, Spanje, SolarPaces conferentie

Bezoek aan de 10 MW zonnetoren bij Sevilla. We rijden met de 5 bussen naar het westen, ongeveer 20 km van Sevilla is het terrein van PS10, we zien de 115 meter hoge toren al van grote afstand. Het is de eerste CSP-centrale die ik daadwerkelijk bezichtig. De komende jaren zal ik nog diverse andere zonnetorens en trogspiegelcentrales zien.

Vrijdag 23 juni 2006 Sevilla

Ik word door James gebeld, ik bel terug, de D66 motie is door het LB van een afwijzend advies voorzien. Ik ga internetten in de lobby van het hotel, draadloos internetten vanaf de kamer lukt niet omdat de zender van het hotel (in tegenstelling tot maandag) geen signaal geeft. James heeft gemaaild met Boris van der Ham, die weet dat Brinkhorst in zijn contacten met Algerije CSP meeneemt, en dus goed bezig is, dus hij is niet gelukkig met onze motie. James voelt er om begrijpelijke redenen weinig voor om onder deze omstandigheden de motie te gaan verdedigen, ik leg me nu maar bij de situatie neer. We meten voorkomen dat CSP geassocieerd gaat worden met moties die worden verworpen.

Zaterdag 24 juni 2006 Sevilla

Om 23:30 uur wordt ik gebeld door James met een enthousiast verhaal van het D66 congres. James heeft vooraf met allerlei partijfunctionarissen over de motie gesproken, de toon van de motie werd kennelijk opgevat als een soort motie van afkeuring. En James heeft vooraf ook met Brinkhorst zelf gesproken, die toonde zich enthousiast voor CSP en de mogelijkheden in Noord-Afrika. Brinkhorst bracht zelf de transitieopdracht CSP ter sprake. James had de voorzitter vooraf gemeld dat de motie werd ingetrokken, maar toen dat werd gemeld greep Brinkhorst zelf de interruptiemicrofoon en legde uit dat hij juist erg actief was voor CSP. Al met al een geweldig succes! Huub Peters en Chris van Felius hebben dit ook van nabij meegemaakt. Ik dring er bij James op aan om alles direct op te schrijven, en te mailen aan o.a. Heetebrij en Jan Terlouw.

Zondag 25 juni 2006 Sevilla- Guadix – Almeria

Ik bedenken een actieplan nu Brinkhorst “om” is. Tijdens het ontbijt vertel ik de Portugezen van de vooruitgang op het Nederlandse politieke front, en even later Emile en Renske. Ik loop de stad in met mijn tas met laptop, in de hoop een internetcafe te vinden, maar dat lukt niet. Ik loop tot een eind voorbij de kathedraal, en langs de rivieroever weer terug. Ik bel met Steven, die blijkt op het GEZEN kantoor aan het werk te zijn. Terug in het hotel ga ik draadloos internetten, en zorg ervoor dat ik regelmatig refresh, zodat de verbinding niet verbreekt. Ik stuur Steven een korte tekst met de mededeling van de pro-CSP houding van Brinkhorst, waarvan hij een CSP-bericht moet maken, en als “Breaking News” op de homepage van de GEZEN website moet zetten, na bij James de tekst te hebben geverifieerd op correctheid, want ik schrijf uit de tweede hand.

In de bus vertel ik Emile en Renske het hele verhaal van de CSP politiek (Jan Terlouw, Turkenburg, Brinkhorst, Boris) tot en met de apotheose van gisteren.

Woensdag 26 juni 2006

Dan kijken we naar het debat in de Tweede Kamer, over hoe minister Verdonk het probleem met het Nederlanderschap van Ayaan Hirsi Ali heeft opgelost. Verdonk heeft Ayaan gedwongen om een schuldbekenenis te tekenen over haar gedrag, op straffe van het niet krijgen van een paspoort. Motie van afkeur van de linkse partijen, voor het eerst nu ook voor gestemd door D66, dus crisis. Pas om 5:30 is het afgelopen en ga ik naar bed, Addie was al om 2:30 naar bed gegaan. Als dit een echte kabinetscrisis wordt, of nog erger, als Brinkhorst en Pechtold het kabinet onmiddellijk verlaten, is dit behoorlijk rampzalig. Net nu Brinkhorst op dreuf is gekomen voor CSP, het is letterlijk of de duvel er mee speelt.

Donderdag 27 juni 2006

Ik kan het niet laten om weer naar het kamerdebat te kijken. Balkenende heeft een brief naar de Kamer gestuurd met de mededeling dat er niets aan de hand is, de motie tegen Verdonk is immers verworpen. Lousewies van der Laan kondigt nu aan dat de D66 fractie het vertrouwen in het hele kabinet opzegt, wat volgens haar impliceert dat Balkenende het ontslag van het kabinet moet indienen bij de koningin. VVD, CDA, LPF sputteren tegen, en zeggen dat de D66 ministers maar moeten opstappen, en dat het resterende kabinet best met wisselende meerderheden kan doorregeren. De oppositie steunt Lousewies echter. Volgens mij is de inzet van Lousewies nu als volgt. Als het kabinet als geheel zijn ontslag indient, dan wordt het gehele kabinet demissionair, en kan de lopende zaken het komende halve jaar totdat na de

vervroegde verkiezingen een nieuw kabinet is, blijven regelen. Brinkhorst kan dan doorgaan met zijn nieuwe CSP beleid. De VVD en het CDA zullen waarschijnlijk aansturen op een ontslag van de D66 ministers Brinkhorst en Pechtold, want die ministers worden immers niet meer door hun eigen fractie gesteund. Bij een dergelijk ontslag moeten die ministers onmiddellijk hun biezen pakken, en kan er geen sprake meer zijn van voortzetting van eigen beleid.

Om 20 uur ben ik op de D66-regiovergadering. Daar hoor ik van Paul Schreurs, die later binnenkomt, dat Brinkhorst en Pechtold hun ontslag hebben ingediend, en dat Balkenende de portefeuilles van de rest van het kabinet bij de koningin ter beschikking zal stellen. Het lijkt erop dat precies datgene gebeurt waarvoor ik zo bang was, en wat Lousewies heeft geprobeerd te voorkomen. Wat een geklungel allemaal. Het is alsof de duivel letterlijk heeft ingegrepen om de CSP te frustreren, juist op het moment dat Brinkhorst flink aan de slag was gegaan hiermee. De dames (en heren) worden bedankt. Ayaan Hirsi Ali, omdat ze in een TV uitzending van Zembla zo uitvoering melding maakte van haar verkeerde naam. Hierdoor moest Verdonk wel in actie komen, tot die tijd kon ze nog geloofwaardig blijven beweren dat ze van niets wist. Rita Verdonk, omdat ze op een niet nodige, veel te voortvarende manier in actie was gekomen, en vooral omdat ze de standaardbrief aan Ayaan (Vooralsnog is er sprake van dat het Nederlanderschap nooit is verleend omdat er een verkeerde naam is gegeven, vaste jurisprudentie) onmiddellijk openbaar heeft gemaakt, waardoor Ayaan gedwongen was om haar Kamerzetel onmiddellijk ter beschikking te stellen. Rita Verdonk, omdat ze in het eerste Kamerdebat onbuigzaam en provocerend optrad: "Hier sta ik, ik kan niet anders, Ayaan is nooit Nederlandse geworden, de regels zijn overduidelijk." Rita Verdonk, die als voorwaarde had gesteld dat Ayaan een excuusbrief zou schrijven, waarop zij de schuld op zich nam voor het feit dat zij gelogen had in de Zemblauitzending, want het is nu na onderzoek gebleken dat zij volgens Somalisch familierecht toch de familienaam Ali mocht voeren. Uit het Kamerdebat donderdagochtend vroeg is gebleken dat dit excuus voor Verdonk een voorwaarde was om ervoor te zorgen dat het Nederlanderschap van Ayaan behouden bleef. Ayaan stond voor het blok, ze zit in de VS, en voor de geldigheid van haar visum is een geldig paspoort een noodzakelijke voorwaarde. Dit gedrag van Verdonk is misbruik maken van bevoegdheden, en werd door alle partijen behalve VVD, CDA, LPF en wat kleine rechte partijtjes afgekeurd. Om het kolossale ego van Verdonk (De Minister Van Daadkracht) te redden heeft ze een juridisch novum geschapen. Een nederige excuusbrief aan de regering is kennelijk een noodzaak om in bepaalde gevallen het Nederlanderschap te verkrijgen. Dit mens deugt niet, haar hele uitstraling deugt niet, het net als bij Bush. Je kunt een mens meten aan zijn (politieke) fatsoen, nl. hoe met staat tegenover bewindslieden als Bush en Verdonk. Binnen D66 werd Verdonk gehaat, net als bij alle linkse partijen. Ze werd gehaat om haar arrogantie, haar naar het fascisme neigende verschuilen achter uitroepen: Regels zijn regels, Gelijke Monniken, Gelijke Kappen. Maar ondertussen moest er wel iets gekunstelds worden geconstrueerd om het Nederlanderschap van Ayaan te redden, en moest er die belachelijke excuusbrief komen. Wat Ayaan betreft gold "Gelijke monniken, gelijke kappen" al lang niet meer. Bij haar aantreden in de VVD fractie in 2003 was alom bekend dat haar naam niet klopte, en dat dit een risico meedroeg. Maar formeel gesproken wist Verdonk van niets, dus zij kon het spel meespelen.

Donderdag 29 april 2007 Twello, Lochem

Op het perron in Deventer ontmoet ik Henk de Vries, we drinken koffie in de stationsrestaurant, daarna rijden we in zijn auto naar het huis van Jan Terlouw in Twello, ik

heb dit gesprek voorgesteld. Ik geef beiden een copie van de brief van Harry Droog, voorzitter van het Energietransitieplatform “Duurzame elektriciteit”, met wie ik op 22 februari een indringend telefoongesprek had gevoerd, en van het grote interview van mij met het Dagblad van het Noorden. Beiden zien vooral het positieve aspect ervan. Henk vertelt waar hij mee bezig is en van zijn plan voor een CSP-conferentie. Droog en de Bruijne zullen hem hierover volgende week opzoeken in Eindhoven. Jan zegt dat Droog mij niet zo aardig vindt, ik zeg dat ik me daar wel wat bij kan voorstellen. We praten nauwelijks over het afgewezen transitiepad. Aan het eind van het gesprek wijs ik Henk op de koeien van Jan in de verte, en vertel van het herfstdagboek, waarop Jan ons allebei een exemplaar geeft, we laten allebei ons exemplaar signeren. Alexandra biedt ons thee aan, Jan roept verschillende keren naar haar: “Niet rennen!” Alexandra is een leuke, actieve vrouw, die het kennelijk rustig aan moet doen van de dokter. Henk was zeer tevreden over het gesprek, het is een soort diepte-investering.

Zaterdag 26 mei 2007 Driebergen

Erg vroeg op, Addie gaat mee naar de derde Groene Bilderberg Conferentie, we nemen de trein van 6:41, Herman Coster zit er al in. In de trein lees ik het manifest met alle amendementen door, er zijn een aantal van mijzelf bij die ik 3 maanden geleden had ingediend. De GBC wordt in het conferentiegebouw Anthropia op landgoed de Reehorst gehouden, vlak naast station Driebergen-Zeist, een mooi gebouw in antroposofische stijl. Naast de tafel waar de deelnemers zich moeten inschrijven leg ik een stapel NRC bijlagen met het CSP artikel en CSP buttons, allemaal te koop, verder wat GEZEN materiaal. Het stroomt vol, veel kennissen. We beginnen met het manifest, de discussie wordt goed door Hans geleid, maar we komen lang niet klaar. Wim van den Boogaard loopt met de microfoon rond. Ik ontdek dat ik in de trein lang niet alles gelezen heb, en moet amendementen verdedigen waarvan ik de tekst 3 maanden niet gezien had. Ik krijg ze allemaal aangenomen.

Tijdens de lunch zit ik samen met Addie aan tafel met mevr.Boogert, die europarlementarier is geweest voor D66, Chris van Felius, Karel Haverkorn van Rijsewijk en Emile van Essen, die eerder door Boogert aan mij was voorgesteld. Van Essen heeft relaties met de Wereldbank en zegt dat ze zitten te springen om grote duurzame projecten van 100 miljoen en meer, dus hij was zeer geïnteresseerd in het CSP verhaal. Ik wijs hem ook op de financieringsbehoefte van Chris. Jan Terlouw is er, ik maak een praatje, en Addie geeft hem een CSP-button, mooi verpakt in een doosje. Ik geef Harry Droog een hand, zonder verder een conversatie met hem aan te knopen.

Het forum bestaat uit de kamerleden Spies (CDA), Nepérus (VVD), Jansen (SP), Jan Terlouw en Harry Droog. De forumleden en de zaal worden eerst toegesproken door Prins Hassan van Jordanië, die speciaal voor de Groene Bilderberg Conferentie een rede heeft uitgesproken, opgenomen in de studio van de TV van Jordanië. Het is het Apollo Desert Program verhaal. De verstaanbaarheid is helaas matig. Daarna vraagt Hans de mening van de forumleden.

Spies: “Ik zie geen CSP-stroom naar Eurpa komen.”

Neperus: “CSP is van belang voor Afrika en Zuid-Europa.”

Jansen: “Wat relevant is, is de behoefte van de Afrikaanse bevolking.”

Terlouw: “De jaarlijkse CO₂ -uitstoot neemt met 3% toe. Zonder CSP kan de wereld dit nooit stoppen.”

De parlementariers en Droog reageren gereserveerd, de zien CSP duidelijk niet als een optie die voor de energievoorziening van Nederland van belang is maar Jan Terlouw houdt een gloedvol pro-CSP verhaal en krijgt een applaus van de zaal, het is voor hem een thuiswedstrijd. Droog verklaart zich wel voorstander van wat hij noemt een supergrid, maar

dat vooral om een overschot van windstroom uit Nederlandse parken op de Noordzee te kunnen exporteren, en dan kan export van zonnestroom uit de Sahara er ook wel bij. Ik houd een pro-CSP pleidooi, en meld de relevantie van CSP als vervanging van Chinese kolencentrales. Ik zeg dat CCS in China niet robust is. Ik meld onze aanvraag om hierover met Cramer een gesprek te hebben, en dat deze aanvraag kennelijk wordt afgewezen, en ik vraag bemiddeling van de parlementariërs zodat dit gesprek wel tot stand komt. Zowel Spies als Népérus beloven dit. Als in de discussie Spies uitlegt hoezeer de kamerleden gebonden zijn aan de kiezersgunst houdt Terlouw een betoog dat kiezers behoefte hebben een krachtige politieke leiders met een duidelijke boodschap, en dat de kiezers dat zullen belonen, applaus van de zaal.

Na de theepauze wordt het klimaatprojectenconcours gehouden. Er zijn nu formulieren waarop de projecten staan, met kolommen waarop de deelnemers rapportcijfers kunnen invullen. Er worden 9 presentaties gegeven, Cees Daey Ouwens is voorzitter, Hans loopt met de microfoon rond om vragenstellers een het woord te laten. De winnende projecten: De vrachtttram in Amsterdam, de energievlieger (in februari ook al gepresenteerd), de bezuinigingsproject van Vijfwinkel. Ik spreek de zaal toe met een pleidooi om na te denken hoe de GBC in het vervolg gesubsidieerd zou kunnen worden.

Zondag 1 juli 2007

Ik zet de contra-argumenten tegen de kolencentrales voor Hans op een rij en stuur die op: De nieuwe Nederlandse kolencentrales zijn niet nodig. In plaats hiervan moeten we gascentrales bouwen en meer gasgestookte warmte-kracht koppeling toepassen. Het benodigde gas wordt verdiend met Nederlandse investeringen in zonnecentrales in de gasexporterende landen Algerije en Libië. Ik noem de visie van Joop de Uyl indertijd: gas snel opmaken, want kernenergie wordt de toekomst. Ik mail Jan Terlouw met de vraag of dit verhaal klopt. Antwoord van Jan: ja, het klopt. Jan schrijft van een gesprek van hem en Vogtlander met Cramer, waarbij Cramer zelf CSP ter sprake bracht. Vogtlander zegt dat Noord-Afrika CSP moet gaan installeren voor eigen gebruik, en dat stroomtransport naar Europa te duur is. Jan schrijft het TREC standpunt krachtig onder woorden te hebben gebracht.

Vrijdag 21 september 2007

Ik wordt gebeld door Gerrit Oudakker over de Energy Square bijeenkomst gisteren in Den Haag, waar Jan Terlouw duchtig reclame heeft gemaakt voor CSP. De Shell man die ook in het forum zat, Bart Voet, zei stelselmatig dat Shell niet aan de CSP zal gaan.

Woensdag 12 maart 2008

Gisteren is er in de Tweede Kamer gestemd over allerlei moties betreffende de SDE regeling, en is de motie van Boris van der Ham en Wijnand Duyvendak (Groen Links) over CSP aangenomen! 134 voorstemmers: CDA, PvdA, VVD, D66. Groen Links, SP en 16 tegenstemmers: PVV, CU, Verdonk.

Vrijdag 21 maart 2008

Ik eet gewoon thuis, en bel 20 minuten met Jan Terlouw, eerst lukt het niet, want zijn vrouw, Alexandra, vertelt dat Jan op het land is bij de schapen, want die zijn aan het bevallen. Er zijn 2 2-lingen, 1 3-ling en er is 1 doodgeboren lam.

Jan kende de stemverhoudingen van de CSP-motie nog niet. Ik leg hem de noodzaak uit dat er een consortium komt van bedrijven met CSP-interesse. Jan zal hier met Brinkhorst over praten op een receptie t.g.v. van zijn inauguratie als hoogleraar Europees internationaal bedrijfsrecht in Leiden. Er komt een heidag van het regieorgaan energietransitie, daar zal Jan het ook inbrengen. We spreken af dat ik zijn berichten zal afwachten. Ik vertel hem dat Bernard Wientjes van VNO-NCW gunstig gereageerd heeft, en dat Frits de Groot er in april op terugkomt.

Zondag 18 mei 2008

Ik bel met Jan Terlouw om advies. Jan kende het Plan Solaire voor een Mediterane Unie van president Sarkozy niet, ik moet hem veel uitleggen. Hij raadt aan om Boris van der Ham een Kamervraag te laten stellen over de follow-up van de CSP-motie en of de regering met het Plan Solaire gaat meedoen. Jan vertelt dat hij morgen op een bijeenkomst is waar Balkenende ook is, en dat hij zal proberen om over het Sarkozyplan met hem te praten.

Donderdag 17 juli 2008

. Bondskanselier Merkel is in Algerije om een gasdeal te sluiten en CSP-investeringen te bevorderen, het Plan Heetebrij dus, waarvan tot op heden in Nederland niemand wil weten. En nu gaan de Duitsers het doen. Ik schrijf een woedend commentaar (ook copy aan Jan Terlouw) dat ons land door incompetent minkukels wordt bestuurd, en dat Nederland zich maar moet aanbieden als Bondsland bij de Bondsrepubliek Duitsland, dan wordt het volk tenminste goed bestuurd.

25 Europarlementariers, waaronder Dorette Corbey hebben een brief gestuurd aan Sarkozy en Barroso dat op korte termijn begonnen wordt aan CSP-investeringen in de landen om de Middellandse zee en dat een studie wordt gemaakt naar het HVDC net.

Zaterdag 6 september 2008

Ik krijg mijn boek uit: De strijd om energie, hoe de groeiende honger naar olie en gas de wereld in een crisis stort door Roy op het Veld, journalist van het Financieel Dagblad (waar ik een abonnement op heb genomen). Het geeft een boeiende beschrijving van de afnemende invloed van de westerse oliemaatschappijen: ExxonMobile, Shell, Bp, Total, Chevron en de toenemende invloed van de staatsoliemaatschappijen Gasprom en die van de olie- en gas-exporterende landen. Hoe Shell zijn zaak op het Sachalin-2 veld verknoeide. Interviews met veel mensen: Coby van der Linde, Freeman Dyson, Jan Terlouw. Gosse Boxhoorn. Dankzij Jan krijgt CSP redelijk veel aandacht. Maar het grootste probleem is toch dat de benodigde gigantische investeringen in zonne-energie niet op tijd komen.

Donderdag 20 november 2008

Het Regieorgaan Energietransitie heeft een rapport uitgebracht, Maurits Groen schrijft er vrij positief over, ik ga lezen, volkomen waardeloos, ondanks het feit dat Jan Terlouw er in zit. Geen invoer van duurzame stroom. Geen vermelding van CSP. Veel CCS, weliswaar in combinatie met nadruk op kolenvergassing (het enige relatief positieve aspect). Dezelfde slappe ambities als het energierapport 2008. Ik schrijf in rode letters er commentaren tussen de tekst doorheen.

Om 16:30 naar het Newscafe, met de forumdiscussie over zonne-energie onder leiding van Bart van der Laar, de andere deelnemers: prof. Kees Hummelen (werk al jaren aan de plastic

zonnecel: rendement nu 6%, er is een demo die al 2 jaar in de zon werkt zonder degradatie) en prof Catrinus Jepma. Ik had folders neergelegd, het schilderij van Wietske Jonker opgehangen en 3 platen opgesteld, 1 met de kaart van EUMENA met het TREC scenario. Kees gaat daar direct op in. Het gaat leuk, Kees en ik zitten tegen elkaar op te bieden, maar ook ieders techniek (hij voor PV) te promoten. De bijdrage van Jepma was wat bescheidener, hij benadrukt dat op wereldschaal de bijdrage van zonne-energie nog steeds minder dan 1% is, en noemt CCS ook als belangrijke voorlopige optie. Addie en James waren er ook. Ik heb in de pauze en erna leuke discussies.

Maandag 24 november

Ik corrigeer het artikel van David Lemereis, weinig fouten, goed geschreven. Hij schrijft dat ANDASOL-1 al werkt, ik ga op het web kijken, dat klopt. Ik haal (op suggestie van Maurits Groen) 2 scherpe opmerkingen uit mijn commentaar op het stuk van het RegieOrgaan EnergieTransitie en stuur het op naar Jan Terlouw (ook lid van dit Orgaan) die per kerende mail zegt het met mij eens te zijn. Uitnodiging voor diner van de Marokkaanse ambassade in het Kurhaus, vrijdag.

Donderdag 11 december 2008 Amersfoort

In Amersfoort in Bellevue heb ik een interview met Jurgen Ganzevles van het Rathenau Instituut over CSP, ze gaan weer een debatserie organiseren. Daarna vergadering van de congrescommissie, Jan Terlouw is er nu ook bij. Het probleem van Bart van Meerkerk als plenaire spreker wordt opgelost door i.p.v. hem Paul Metz te vragen. We gaan minister Van der Hoeven vragen om het congres te openen. Er zijn de de volgende mogelijkheden: Ze weigert. Dan vragen we minister Cramer. Of Van der Hoeven zegt toe, maar heeft enkele dagen ervoor iets anders en ze stuurt een ambtenaar. We hebben een strak tijdschema: maandag moet er een voorlopige versie van de folder zijn met het programma, er op: opening door minister Van der Hoeven (gevraagd). Hiermee vergroten we de kans op sponsoring. De folder wordt gebruikt om mensen voor het forum te vragen en om te sturen naar alle websites en media die we vragen om ons congres op hun agenda te zetten.

Jan vertelt dat hij onlangs voor de Vlaamse televisie was opgetreden. Hij mocht 5 boeken uitkiezen, en 5 (belangrijke) personen aan wie dat boek zou moeten worden aangeboden. Hij koos het boek "Woestijnstroom" van Rijkert Knoppers uit om aan Balkenende te laten geven, met een opdracht van hem waarin over VOC mentaliteit wordt gesproken. (Daar zit Balkenende op te hameren, dat we in Nederland met een VOC mentaliteit moeten opereren).

Zaterdag 13 december 2008

Ik bel met Jan Terlouw, die vindt het ook een goed idee om Neelie Kroes te vragen, ze kennen elkaar goed. Hij wil de brief/mail die ik voor hem maak wel doorsturen met als aanhef: Geachte mevrouw Kroes, lieve Neelie.

Ik schrijf de brief voor Jan aan Neelie.

De Europese Raad van premiers heeft het klimaatplan van de Europese Commissie aangenomen (per 2020 20% CO2 reductie, 20% duurzame energie), maar wel met veel gedoe en uitzonderingen, en slechts een deel van de CO2 certificaten worden geveild, de rest uitgedeeld. Maar ik beschouw het als niet al te beroerd. Het Europees Parlement moet het plan

op 16 december goedkeuren, milieugroepen voeren nu actie om het plan af te stemmen, maar daar schieten we natuurlijk niets mee op. Het Parlement heeft hier niets over te vertellen, ieder van de 27 lidstaten moet het goedkeuren, dus het altijd een enorme koehandel (bv. met Ierland, er komt een tweede referendum over het Lisabonverdrag, dat door de Ieren is afgestemd).

Woensdag 28 april 2010

Met de bus naar het Zernikecomplex (vroeger Paddepoel geheten). Daar is een conferentie waar Jan Terlouw optreedt als dagvoorzitter.

ESRIG Oprichtingssymposium “Energie 2100”

Jan Terlouw leidt de conferentie uitstekend.

Na afloop borrel, daarna rij ik met Jan Terlouw in zijn auto mee naar Haren, hij heeft een Toyota Prius, een hybride benzine-elektrische auto. Hij eet bij ons. Als cadeau krijgt Addie een door hem samen met zijn dochter geschreven detective: “De blauwe tweeling”, Addie laat het boek door Jan signeren. Jan moet vroeg in Zwolle zijn, dat komt goed uit, want ik moet om 19:30 in de Oosterpoort zijn, we gaan met de auto.

Dinsdag 10 augustus 2010

Er is een rapport geschreven door een onderzoeksbureau in opdracht van het Regieorgaan Energietransitie met vergelijking van de kosten voor kolen+ CCS en veel kernenergie enerzijds, en veel duurzame energie anderzijds, kosten maken weinig uit, in feite is het beter voor Nederland dan business as usual. Veel aandacht in de kranten hiervoor, maar in het duurzame scenario absurd veel biomassa, meer dan 50%, dat moet dus voor het overgrote deel ingevoerde biomassa worden. De wereld als geheel kan zo'n energiemix nooit doen, er is nu eenmaal veel te weinig vruchtbare grond op aarde. In de inleiding zie ik dat de transitieplatformvoorzitters geraadpleegd zijn. Ik bel Jan Terlouw, die is voorzitter van zo'n platform, of CSP en Desertec er in voorkomen, antwoord: Nee, maar het is volgens Terlouw best een goed stuk, dus niet te scherp bekritisieren. We praten nog wat over mensen, Harry Droog draait langzaam bij, maar het duurt voor Jan erg lang. Ik noem in dit verband Brinkhorst. Jan: “Ach, Brinkhorst”.

Zondag 5 september 2010

Ik zit een poosje te lezen in het boek De Vuurtoren van Jan en Sanne Terlouw, Addie heeft het zaterdag gelezen. Nu gaat het echt over CSP, zoals Jan Terlouw lang geleden mij zei van plan te zijn. Waarop ik antwoordde: “Maar als de voorvechter van CSP in opdracht van de oliemaatschappijen wordt vermoord, dan weet ik niet of ik het zo leuk vind.” In het boek komen een stuk of 4 moorden voor, heel spannend.

Zaterdag 9 oktober 2010 Veenhuizen

Addie en ik gaan naar een congres, georganiseerd door de D66 afdelingen in de 3 noordelijke provincies over het gebruik van de ondergrond, voornamelijk over CCS. Het is in het Verenigingsgebouw in Veenhuizen. Mooie toespraak van Jan Terlouw, die ook de zonne-energie noemt, en in zijn toespraak mij met name noemt. Verdere sprekers: Barthold Schroot (TNO), Joris Koornneef (Ecofys), Evert Holleman (Royal Haskoning). Er zijn fringemeetings,

ik kan mijn idee: “Er moet een nieuwe Coalitie voor de Toekomst komen, tegenover de huidige Colalitie voor de Vrijheid (VVD + PVV). Die Coalitie voor de Toekomst is ook voor vrijheid, maar de huidige coalitie voor de vrijheid is niet voor de toekomst. D66 kan de kern vormen voor de Coalitie voor de Toekomst, een groot deel van GroenLinks kan aansluiten, verder grote delen van PvdA, CDA en VVD.”

Ik maak kennis met Stientje van Veldhoven, die in de fractie energie en milieu had overgenomen van Boris van der Ham. Ik had me al per mail aan haar voorgesteld, Boris en Jan Terlouw mee gekopieerd, die mij daarna aanbevelen aan Stientje. Ze kende mijn gezicht van de landelijke congressen. Op de borrel na afloop breng ik haar een drankje en vertel van het AuroraCSP scenario en de belastingconstructie die daarvoor nodig is.

Ik laat mij overhalen om me op een onverkiesbare plaats op de lijst voor de provinciale staten te zetten, en vertel dat dit in een familietraditie past: Oom Everard op de kamerlijst voor de SGP.

Zondag 13 november 2011 Deventer

Ik reis door naar Deventer via Utrecht. Daar is in de schouwburg een feest ter gelegenheid van de 80ste verjaardag van Jan Terlouw, hem aangeboden door zijn uitgever Lemiscaat. Addie is er nu ook bij. De zaal zit vol met vrienden en bekenden van Jan waaronder bekende Nederlanders. In de pauzes maak ik een kort praatje met Brinkhorst en iets langer met oud premier Ruud Lubbers en zijn vrouw. In de zaal zit ik naast de oud directeur van het ECN, Ton Hof. Leuk, lichtvoetig en gevarieerd programma: Orion trio waarin een dochter meespeelt, cabaret van een zoon, speeches van de andere twee dochters, zang van de vrouw van de uitgever, Utrechts studenten koor, het oude team van het TV programma Donquichocking met mooie nummers, een forum met daarin oud minister Roger van Boxtel, Prof. Niek Lopez Cardozo over kernfusie, een politieke oudcollega van Jan. Tot slot een vegetarische lunch.

Dinsdag 14 februari 2012

Ik krijg het boek van Jan Terlouw: “Hoed u voor mensen die iets zeker weten” uit, een soort politiek testament, heel mooi beschreven. Veel over de noodzaak om de economie duurzamer te maken, zonne-energie wordt vaak genoemd, en ook CSP. Ik wordt gebeld door Johan van Klinken en Bernard Hoenders, gezellige, lange telefoongesprekken. Johan had net het boek van Jan Terlouw uitgelezen.

Zaterdag 21 april 2012 Rotterdam

Weer vroeg op, op de fiets naar het station met 1 kruk, trein van 7:13, erg vol, vanaf Assen moesten mensen staan. Zittend slapen tot Zwolle, dan krant lezen, vanaf Amersfoort op de laptop in het congresboek lezen, vooral de ingediende moties. In Rotterdam met de metro naar het Nieuwe Luxor theater bij de Erasmusbrug, congres van D66 met het thema HERVORMEN.NU, over de transitie naar een duurzame economie. Vanuit de thema-afdeling duurzame ontwikkeling waren twee moties goed voorbereid, een met inleidend filmpje waarin een aantal partijbonzen (zoals Jan Terlouw) spraken, en een lange lijst met indieners, waaronder ook mijn naam. Een van beide moties was afgeraden door het bestuur, om een detail, en kwam er toch door. Tijdens de lunchpauze werd bij de tafel van de thema-afdeling

duurzaamheid champagne geschonken. Ik had iets eerder Jan Terlouw zien lopen en was op hem toegelopen. Hij zag mijn kruk (ik was op 5 februari tijdens het schaatsen gevallen en had een heup gebroken) , en vertelde dat hij deze winter een korte tijd geschaatst had, en toen bewust was opgehouden wegens het risico van botten breken. We zaten een poos naast elkaar, ik vertelde van Texel en liet de foto zien (de foto van de drijvende trogspiegels die ik ook aan veel anderen liet zien). Ik troonde hem mee naar de champagneborrel. Er was een presentatie door prof. Pier Vellinga van een essay over duurzaamheid. Na de lunch fringemeetings, ik ga de meeting over Groene energie, met ook een mooie rede van Jan Terlouw, die ook nog even mijn naam noemde i.v.m. met mijn opmerking dat de economie eigenlijk een pyramidespel is (dat had ik in mijn pessimistische stuk rond de jaarwisseling geschreven). Twee keer een tafelgesprek van Maas Goote met als gasten: Stientje van Veldhoven (kamerlid), Alexandra van Huffelen (wethouder Rotterdam), prof. Jan Jonker (Radbout Un. Duurzame ontwikkeling), Liset Meddens (jongeren vertegenwoordiging op de Rio20+ conferentie), Gerben Jan Gerbrandy. Tijdens de discussie meldde Goote dat het Catshuisoverleg mislukt is, dus kabinetscrisis, applaus in de zaal. Na de lunch in de grote zaal een gesprek met alle politieke fractievoorzitters (Pechtold, Van Boxtel, In 't Veld) en de partijvoorzitter, Ingrid van Engelshoven. Pechtold reageerde bedachtzaam op de kabinetscrisis, hij moet nu plotseling zijn congressrede aanpassen.

Van Engelshoven biedt Marten Engwirda, die fractievoorzitter was in de jaren 80, toen D66 klein was, het erelidmaatschap aan. Ik kende Maarten nog uit Groningen, hij was jaarpraeses van het Vindicatjaar 1961 en ik had samen met hem aan een SIB excursie meegedaan. Ik feliciteer hem na afloop, hij kon zich mij niet herinneren.

De slotrede van Pechtold was goed, vooral nu de politieke situatie plotseling anders is geworden. Er komen verkiezingen, waarschijnlijk pas na de zomer, met eerst een samenwerkingsinitiatief uit de Tweede Kamer. Ik zat toevallig naast een waarnemer uit de PvdA, oud staatssecretaris Jette Klijnsma.

Zaterdag 19 oktober 2013 Amersfoort

Bijeenkomst van de thema-afdeling duurzaamheid van D66.

De dagvoorzitter is EP-lid Gerben Jan Gerbrandy. Sprekers: Jan Terlouw, prof. Pier Vellinga. Jan Terlouw:

Jan Terlouw.

“Politiek, neem verantwoordelijkheid voor de lange termijn”

Een belangrijke taak van de politiek is om activiteiten die duidelijk immoreel zijn, maar toch wettelijk zijn toegestaan met wetten te verbieden. Zoals het feit dat weinigen zich kunnen verrijken ten koste van velen zonder de wet te overtreden.

Het duurzaamheidsprobleem is politiek, dus wij moeten er wat aan doen.

Geef klimaatsceptici niet meer dan 5% aandacht, meer zijn ze niet waard.

Wij gebruiken de zon van vroeger, onze taak: gebruik de zon van nu.

Technisch kan het, nog 20 jaar extra investeren, dan gaat het vanzelf.

Het is een politiek probleem. Maar de politiek lost het niet op want er is een heilig geloof in de markt. De markt kan veel, maar kan niet verantwoordelijkheid dragen voor de lange termijn.

De overheid kan wel die verantwoordelijkheid wel nemen, en de overheid kan regels maken.

We laten de aarde nu slechter achter dan we hem kregen.

Toekomstbewaking zou nu een hoofdpunt van de politiek en de overheid moeten worden.

Maar ik zie de visie en de moed niet voor die toekomstbewaking, ook niet binnen D66.

De taak van de overheid: Randvoorwaarden helder maken, en voor een gelijk speelveld zorgen. De politiek faalt, ook onze partij. Mag het radikaler?

Pier Vellinga Voorzitter thema-afdeling duurzaamheid.
Over het concept manifest: "Doet D66 genoeg op het gebied van duurzaamheid"

Tijdens de discussie een vraag: Wat is er met de motie van de thema-afdeling gebeurd die op het laatste congres bij acclamatie is aangenomen?

Antwoord: eigenlijk niets

Tijdens de discussie noem ik mijn amendement:
Toevoegen: Het vereist politieke leiders die de droom van een 100% duurzame wereldeconomie aan de kiezers durven voor te leggen

Maandag 2 juni 2014

Gisteren was er een herdenking voor Wubbo Ockels in de Westerkerk in Amsterdam voor genodigden, ik was niet uitgenodigd. Ik hoor vanmorgen fragmenten van de toespraak die Jan Terlouw daar heeft gehouden. Ik bel Jan om te vragen of ik de tekst mag hebben om door te sturen naar de energieclub van D66, dat mocht. Hij vraagt hoe het met me ging, ik vertel kort van de drijvende trogspiegels op Texel en van de Blue Sky Solar Water. Jan vraagt hoe oud ik ben, ik antwoord 72, hij zegt 82. Ik kom met mijn theorie van de Japanners met als volk de hoogste sterfleefijd: altijd een doel hebben. Jan: en ze eten veel vis. Het is een mooie rede, ik stuur het door naar de deelnemers van vanavond.

Zaterdag 12 september 2015 Amersfoort

Bijeenkomst D66 Duurzaam
Zaterdagmiddag 12 september 2015, Bergkerk Amersfoort

Column Energietransitie door Jan Terlouw

Wat is rechtvaardig? Daar gaat het om in een partij.
De politiek is niet meer in staat om met rechtvaardige randvoorwaarden het kapitalisme in bedwang te houden, hierdoor gaat de wet van de jungle gelden.
Energie is er in overvloed, van de zon. Het energieprobleem is dus oplosbaar.
Economisch is het ook oplosbaar, met een beetje de kost voor de baat uit.
Alleen de politiek kan de transitie voor elkaar krijgen.
Onze actie moet nu komen. Politiek moet zijn spierballen tonen.

Ik praat o.a. met Jan Terlouw. Ook met Anne-Marie Spierings, gedeputeerde van Brabant, Linda Carton introduceert mij als duurzame-energie man van het eerste uur. Ik zeg dat ik 11 jaar geleden Jan Terlouw op het spoor van de zonne-energie heb gezet. Ze zegt dat Noord-Brabant 30 miljoen te besteden heeft aan duurzame energie en het advies van de werkgroep hierover wenst.

Zondag 24 januari 1016

's Avonds een lang telefoongesprek met Simon Kalf. Er is een bijeenkomst geweest in het huis van Jan Terlouw om een volgend centrum-links kabinet voor te bereiden. Er is in de fractie kritiek op Pechtold, drie fractieleden zijn inmiddels opgestapt.

Woensdag 23 maart 2016 Amsterdam

Bespreking over energiepolitiek, Amsterdam 23 maart 2016

Deelnemers: Simon Kalf, Bert Landman, Evert van Voorthuysen

Het is voor ons alle drie evident dat de overheid een leidinggevende rol moet gaan spelen, anders komt de energietransitie nooit op tijd tot stand. Maar de politieke leiders willen het probleem niet zien. Ook Pechtold niet. Er is tot 4 keer toe gepoogd om ten huize van Jan Terlouw een bespreking met Pechtold te hebben over dit onderwerp, en alle keren zegde Pechtold af. Simon heeft het nu opgegeven bij Pechtold.

Ik opper Aboutaleb. Hij heeft een technische achtergrond (HTS), hij kent de voordelen van CSP in Noord-Afrika. Ik zal met Chris van Felijs, die een jaar of 10 geleden Aboutaleb heeft onderwezen over CSP, overleggen over de kansen dat Aboutaleb de leiding van de PvdA gaat overnemen van Samsom.

Verder komen we niet tot concrete plannen. Simon geeft de pogingen om het in te steken bij de politieke leiders op, Bert ziet geen mogelijkheden, en ik ook niet.

Woensdag 1 maart 2017 Apeldoorn, Wageningen, Arnhem, Nijmegen

Trein van 9:00 uur, overstappen in Zwolle en Deventer, in Apeldoorn de stadsbus naar de Apenheul. Ik doe vandaag mee met een D66-bustour. In Apeldoorn een mooie speech van Jan Terlouw, die woont daar in de buurt (Twello), maar rijdt verder niet mee met de bus. Verder een speech van de directeur van de Apenheul, over wat zij doen aan duurzaamheid en de bescherming van bedreigde apen in het wild. Ik praat even met Stientje van Veldhoven, en complimenteer haar met het verkiezingsprogramma, dat een goede beoordeling heeft gekregen van het PBL (als de internationale effecten worden meegenomen het beste klimaatprogramma van alle partijen). Ik geef mijn mening over de kolencentrales, mijn voorkeur voor CCS i.p.v. snel sluiten, Stientje: "misschien, wacht maar af". We rijden naar Wageningen, waar de flyeren op het universiteitsterrein. Daarna naar Arnhem, er zijn broodjes in de bus. Op het Industriepark Kleefse Waard (de vroegere AKU fabriek) een uitleg van de exploitant van het park. We bekijken de opstelling van een startend bedrijf die pulp uit papierfabrieken verwerkt.

Verder naar Nijmegen. In de bus praat ik met Gerben-Jan Gerbrandy, hij zal in Brussel eerst informeren wat er nu al op zonne-energiegebied met Tunesië al wordt gedaan.

In Nijmegen die ik mee aan flyeren bij het station, de meesten gaan de binnenstad in om te flyeren.

Zondag 23 juli 2017

Ik krijg het boek Het Hebzuchtgas van Jan Terlouw uit. Ook in dit boek komen spiegelcentrales in de woestijn voor als een van de belangrijkste energiebronnen.

Woensdag 27 september Santiago, Chili

Op de SolarPaces conferentie ontmoet ik een Amerikaanse vrouw die zegt schrijver te zijn, en een roman over zonne-energie wil schrijven. Ze kent het boek Solar van McEwan. Ik vertel hem van Jan Terlouw.

Zaterdag 30 december 2017.

Op mijn per email verzonden kerst& nieuwjaarswens ontvang ik o.a.

Beste Evert en Addie,

Geluk gewenst met jullie jubileumjaar. Voor mij was het niet bepaald een prachtig jaar, maar ik ben blij dat mensen als jullie zo actief blijven en ik probeer dat zelf ook te doen. Alle goeds gewenst voor 2018. De wereld heeft hervormers nodig, dat weten veel mensen. Het zou mooi zijn als de politiek dat ook eens ging begrijpen.

Hartelijk,

Jan T. (Jn Terlouw)

Afgelopen jaar is Jan's vrouw Alexandra overleden.

Woensdag 9 mei 2018 Deventer

Samen met de trein van 15:43, overstappen in Assen en Zwolle. In Deventer op het perron kom ik Jan Terlouw tegen, ik geef hem even een hand, korte begroeting, hij moet met de trein mee (of iemand afhalen). Direct erna spreekt Judith ons aan. Nancy (moeder van Jeroen) zat ook in de trein, we wandelen samen naar het huis van Jeroen, Suzanne, enz. Judith ging een fiets huren.

Het is de 18e verjaardag van Max. Hij doet binnenkort eindexamen, na lang overwegen gaat hij natuurkunde studeren, hij aarzelt nog tussen Groningen en Nijmegen.

Judith vertelde aan verschillende anderen:

“Ik stapte uit de trein, en zie Jan Terlouw praten met een mijnheer, en die bleek Evert te zijn!”

Zondag 13 januari 2019 Amersfoort

In Amersfoort een ledenvergadering met de presentatie van een aantal kandidaten voor het Europees Parlement:

Mijn amendementen worden aangenomen. Daarna naar een grote nieuwjaarsborrel van D66, landelijk. Ik praat met kamerlid Matthijs Sienot, vertel hem dat zijn motie op mijn website staat, en suggereer hem om “Klimaatdrammer” als geuzenterm te gaan gebruiken. Klaas Dijkhof, de VVD fractievoorzitter in de Tweede Kamer had kort te voren het over "de klimaatdrammers van D66" gehad. Maar D66 dramt juist terecht voor een goede klimaatpolitiek. Sienot vindt het een mooi idee.

Ik voeg toe:

“Ik vertel dit idee aan niemand anders.”

Met andere woorden, doe er je voordeel mee.

Zondag 10 maart 2019 Zaandam D66-congres

Vroeg op, met de trein van 7:13 uur. Overstappen in Zwolle, Almere en Amsterdam CS. In Zaandam is er een pendelbus naar het oude industrieterrein Hemweg waar in een oud complex van loodsen het D66-congres wordt gehouden. In de trein bereid ik de verdediging van mijn motie voor en 1 van mijn amendementen.

Er werd een van mijn amendementen op het verkiezingsprogramma voor de Europees Parlementverkiezingen aangenomen, mede dankzij de steun van oud kamerlid Boris van der Ham, die vroeger sterk voor CSP was.

Door deze aanneming was mijn dag weer goed.

Goede speech van de nieuwe fractieleider Rob Jetten. Jan Terlouw is er, ik geef hem een hand, hij complimenteert mij met de aanneming van het amendement.

Er wordt op een stand truien verkocht met de opdruk: "Klimaatdrammer". Dit als geuzenterm, nadat VVD leider Klaas Dijkhof in de Telegraaf had uitgemaakt voor klimaatdrammer. Mijn opmerking tegen tweedekamerlid Matthijs Sienot hierover op 13 januari heeft kennelijk resultaat gehad.

Zaterdag 26 oktober 2019

Op de radio een interview met Jan Terlouw over klimaatpolitiek, die pleit voor veel meer politiek leiderschap en bedekte kritiek heeft op Jetten. Ik open een discussie hierover op basecamp (de interne discussie site van de Werkgroep Energie en Klimaat van D66 (WEK)).

Maandag 4 november 2019

Simon Kalf, Marjolijn Hazebroek hebben flinke bezwaren. Ik suggereer Simon om (net als indertijd bij Pechtold) een bespreking te organiseren bij Jan Terlouw. Simon belt, zo'n bespreking is al geweest, Jan heeft het ook over CSP gehad, Jetten luisterde goed, een heel verschil met Pechtold. Dus mijn veronderstelling van een grote kennisachterstand bij Jetten is toch verkeerd, en ik begrijp Simon's bezwaar.

Zaterdag 19 juni 2021

Ik begin te schrijven aan een lange mail aan Jan Terlouw en Marjan Minnesma, naar aanleiding van hun boekje Bezorgde Brieven, met brieven aan elkaar, vooral over klimaat en energie.

Zaterdag 14 augustus 2021

Ik stuur een mail naar Jan Terlouw, met de tekst van de Oproep aan Kaag, en de mededeling dat we problemen hebben met de verzending. Dit in de stille hoop dat Jan hier actief in gaat optreden, je weet maar nooit.

Vrijdag 20 augustus 2021

Jan Terlouw mailt:

Beste Evert,

Ik heb jullie document nog eens even stevig aanbevolen. Investeren in duurzame energie in het buitenland, ik roep het ook al jaren. Jullie hebben het knap onderbouwd.

Hartelijke groet,

Jan T.

Mooi, de kans dat Kaag het onder ogen krijgt is nu flink toegenomen.

Zaterdag 13 november 2021

Addie gaat wandelen, en ik kijk vanaf 15 uur naar het (verkorte) D66 congres, online vanwege de Covid pandemie. Er worden stemuitslagen gegeven. Sienot heeft het niet gehaald. Op de stream worden de uitslagen van de moties gegeven, ik zie dat mijn (6% van het BNP voor klimaatinvestering motie het niet heeft gehaald, balen. Voordat mijn (internationaal klimaatplan in de Klimaatwet) aan de beurt is, verdwijnt de stream. Balen. Mooi dubbelinterview met Jan Terlouw en Rob Jetten, veel over het klimaat. Ik kijk er met een dubbel gevoel naar wegens de afwijzing door het partijbestuur van mijn 2 belangrijkste moties. Heel goede speech van Sigrid Kaag. Ik kan op geen enkele manier de ontbrekende uitslagen van de moties vinden, belachelijk.

Maandag 15 november 2021

Ik stuur een felicitatiemail naar Jan Terlouw, die wordt 90 jaar. Ik schrijf hem ook over de verworpen moties.

Vrijdag 19 november 2021

Ik stuur een mail naar D66 met de analyse en het dringende verzoek om de verworpen klimaatmoties toch uit te gaan voeren. Kopieën naar Arjan de Boer, Jan Engels en Floriske Deutman. BCC aan Jan Terlouw.

Vrijdag 10 juni Den Haag 2022

Bijeenkomst van de VZKC.

Ik zit naast Jan Terlouw op de eerste rij, vertel over de WaterWin, en zeg dat ik gehoord heb van zijn nieuwe vriendin. Daar is Jan erg blij mee, want alleen is wel saai. Zijn vriendin is actief met een studie over Nelson Mandela.

Paul van Son

Over Desertec. In het begin (2009) was er een hoge subsidieverwachting van de deelnemende bedrijven. Maar de meeste bedrijven haakten snel af. Het Desertec kantoor verhuisde naar Dubai, Acwa power werd nu de belangrijkste deelnemer, samen met TWE.

In 2015 een spectaculaire prijsdaling: 5,8 \$cent / kWh aanbod: revolutionair.

Vanaf 2017 `zijn er geen subsidies meer in MENA voor zonne-energie, niet meer nodig. De markt bewerkstelligt de verdere uitbreiding van zonne-energie, maar nog steeds te langzaam.

Marokko doet het extra goed.

Zonne-energie is zo goedkoop geworden dat waterstof een optie wordt. Ad van Wijk propageert het.

75 bedrijven doen nu mee met Desertec, vooral door de waterstofontwikkeling.

Paul noemt in zijn presentatie ook zijn communicatie “met Sietse en Evert”.

Ik vraag of Shell deelneemt, het antwoord is ja.

Diederik Samson.

Hij is kabinetschef van eurocommissaris Frans Timmermans.

De green deal is een economische strategie. Europa veroudert (de mensen en de huizen). Er is behoefte aan meer innovatie.

De wereld is na 24 februari wakker geschud uit de illusie van altijd maar vrede, en van het idee dat Rusland altijd een vriendelijke energieleverancier zal blijven.

De Green Deal heeft als doel 55% CO2-reductie in 2030 en 100% reductie in 2050. Nu een extra doel: geen fossiele brandstoffen meer uit Rusland. Dat betekent nog sneller overstappen op duurzame energie, en nog sneller het energieverbruik verminderen.

De doelstellingen worden hoger:

van 40% DE in → 45% naar DE in 2030 (2000 km² aan extra zonnepanelen)

Van 9% besparen in 2030 naar 13 % besparen..

In Oost-EU is het argument: weg uit Rusland veel meer motiverend dan het klimaatargument.

Er is meer waterstof nodig dan we dachten wegens het wegvallen van Russisch gas.

Gas is ook een grondstof, dus onmisbaar,

Er is 20 Mton H₂ /jaar nodig in 2030. In het Green Deal plan komt de helft hiervan uit de EU, en de helft van elders.

Lidstaten overbieden elkaar bij het aankopen van gas, niet goed, dat moeten we centraal via de EU doen.

We moeten de gasaankoop uit MENA koppelen met waterstof op de langere termijn.

De EU zal altijd een energie importerend gebied blijven.

Jan Terlouw

Er is een enorm biodiversiteit verlies. Vroeger hadden de grote uitstervingen een externe oorzaak: asteroïde, vulkanen. Maar nu is de mens de oorzaak.

Nu is de mens de oorzaak van de massale uitsterving in 1 of 2 mensenlevens. Het gaat in een razend tempo.

Door het neo-liberalisme wordt er te weinig aan het klimaat gedaan. De politiek moet weer de macht over de economie overnemen. De wetenschappers moeten maatschappelijk relevant worden en zeggen wat er hoogstwaarschijnlijk aan de hand is, en wat er moet gebeuren.

Tijdens het vragenstellen memoreert Paul Metz het bezoek aan hem, samen met Evert van Voorthuysen, een jaar of 20 geleden (in feite op 2 september 2004).

Na afloop praat ik met Diederik Samson over het probleem van de “groene” waterstof. Hij begrijpt mijn punt, en zegt dat er in Brussel hard aan gewerkt wordt dat er niet op de verkeerde momenten electrolyse wordt bedreven.

Ik praat met vele oude bekenden.

Donderdag 15 december 2022 Fortaleza → Atlantische Oceaan

Bij de gate begin ik korte notities te maken van alle gebeurtenissen bij de WaterWin voor alle periodes in Fazenda, in mijn meetboek. Daarna ga ik lezen in het recente boekje van Jan Terlouw: Wankele Wereld. Ik vertel Pierre van mijn betrekkingen met Jan Terlouw, en toon hem de verwijzing naar CSP in het boekje. Pierre: ”Jij bent op je negentigste vast net zo actief als Jan Terlouw”.

Zaterdag 21 oktober Apeldoorn 2023

Overstappen Zwolle en Zutphen, uitstappen Apeldoorn de Maten.

Het congres is in de grote sporthal Omnisport. Ik ben expres erg vroeg, en overleg met de organisatie: congresvoorstitters en Besluitvormingscommissie. Maar die beroepen zich strak bureaucratisch op het Reglement (met hoofdletter R). De slotdatum voor het indienen van actueel-politieke moties was 11 oktober. En ook al vergaat de wereld erna, behandeling op een congres op 21 oktober is onmogelijk

Zoals gebruikelijk de gezellige, optimistische sfeer, ik kom veel nieuwe en ook oude bekenden tegen, o.a. een student bij mijn groep op het lab uit de jaren 90. Aan verschillende mensen noem ik de zonnecentrales, en dat ik iedere keer weer een amendement nodig heb om ze in het verkiezingsprogramma te krijgen.

Heel goede speech van Rob Jetten, hij begint met Israël en de Palestijnen, en zegt de goede dingen. Hij zet Sigrid Kaag in het zonnetje. Veel staand applaus uit de zaal. Jan Terlouw zit ook op de voorste rij, en wordt genoemd als erelid. Ik maak een kort praatje met hem. Maar hij had wel even moeite met wie ik was, hij is nu 91 jaar. Ik had eergisteren een uitgebreid interview met hem gelezen in AD (door Hans Bienfait naar mij gestuurd).

Ik ga naar een parallelle sessie, georganiseerd door de WEK en de thema-afdeling duurzaam. Een van de sprekers is Stientje van Veldhoven, die nu duurzame financiering in ontwikkelingslanden doet. Zij noemt het belang van investeren in zonne-energie in die landen, precies zoals ik met GEZEN bepleit. Iemand kijkt naar mij en steekt zijn duim op. Na afloop loop ik naar Stientje en complimenteer ik haar met haar uitspraken.

Ik zie de bekende TV commentator Kees Boonman, en spreek hem aan over de afwezigheid van de actuele politiek op het congres, nl. de oorlog in Israël/Gaza, maar dat er eind van de middag er een bijeenkomst over zou komen, dat wist hij nog niet. Hij kwam natuurlijk voor de congresrede van Jetten.

Bij de behandeling van de kernenergie-amendementen geef ik achter een van de zaalmicrofoons het volgende commentaar:

“Zonne-energie is de krachtigste energiebron op aarde.

We hebben een amendement aangenomen waarin we zorgen voor investeringen in zonnecentrales in Zuid-Europa en Noord-Afrika.

(hoera, denken de tegenstanders van kernenergie dan, maar:)

Maar om de anderhalve graad doelstelling te halen moeten we volgens de rapporten van het IEA alles uit de kast halen, dus ook kernenergie.

We kunnen de kerncentrales niet missen, stem dus tegen. “

Alle anti-kernenergie amendementen worden met een flinke meerderheid van stemmen afgewezen.

Het stemmen gaat met de mobiele telefoons, ik krijg hierbij hulp van mijn buurman Hans Vlemmings, ook met pensioen, maar wel een jaar of 10 jonger dan ik, iets minder onhandig met de smartphone dan ik.

De parallelle sessie over de oorlog mis ik volledig, omdat het behandelen van de amendementen veel meer tijd vergt dan was voorzien.

Vrijdag 12 januari 2024

In de correspondent een uitgebreid interview met de 83-jarige oud PvdA minister Jan Pronk. Hij wil dat linkse en progressieve partijen veel meer gaan samenwerken om het gevaar van extreem rechts te bestrijden. Ik word hier enthousiast over, en stuur een mail hierover naar Jan Terlouw.

Naar de nieuwjaarsbijeenkomst van D66 (noordelijke regio) in restaurant Salmagundi aan de Oosterhamrikade, ik schat 50 deelnemers. Mooie speech van Gerben-Jan Gerbrandi, lijststaanvoerder voor de EP verkiezingen op 6 juni. Nr. 3 op de lijst, Raquel Garcia, is er ook en foldert voor zichzelf, de leden kunnen de volgorde d.m.v. een verkiezing (nu gaande) wijzigen.

Ik praat met Gerbrandi en veel anderen, bekenden en onbekenden, zoals altijd bij D66 een goede sfeer. Ik doe mee aan het diner.

